

**KRMÍME NAŠE
NÁRODY
A BUDUJEME HNUTÍ,
ABYCHOM
ZMĚNILI SVĚT!**

**NADACE
ROSY
LUXEMBURGOVÉ**

**AŽ JE NÁŠ BOJ
MEZINÁRODNÍ,
AŽ JE MEZINÁRODNÍ
I NADĚJE!**

**SBORNÍK DEKLARACÍ
MEZINÁRODNÍHO HNUTÍ
POTRAVINOVÉ SUVERENITY**

The publication is supported by Rosa Luxemburg Stiftung e.V., zastoupení v České republice. The authors alone are responsible for the content provided; the positions presented in these texts do not necessarily represent the points of view of the foundation.

Publikace byla podpořena nadací Rosa Luxemburg Stiftung e.V., zastoupení v České republice. Za obsah jsou plně odpovědní autoři; postoje prezentované v textu nemusí nutně představovat stanovisko nadace.

**NADACE
ROSY
LUXEMBURGOVÉ**

Text © Tomáš Uhnák
Ilustrace © Alexey Klyuykov
© Rosa-Luxemburg-Stiftung e.V.,
zastoupení v České republice, 2020
ISBN 978-80-907997-6-9

SBORNÍK DEKLARACÍ MEZINÁRODNÍHO HNUTÍ POTRAVINOVÉ SUVERENITY

**KRMÍME NAŠE NÁRODY
A BUDUJEME HNUTÍ,
ABYCHOM ZMĚNILI SVĚT!**

**AŽ JE NÁŠ BOJ
MEZINÁRODNÍ,
AŽ JE MEZINÁRODNÍ
I NADĚJE!**

OBSAH

1	Čas na potravinovou suverenitu je nyní! TOMÁŠ UHNÁK	12
2	Deklarace Nyéléni	28
3	Potravinová suverenita v Evropě - hned! DEKLARACE KREMS	38
4	Rozhovor s Ramonou Duminiciou	46
5	Deklarace mezinárodního fóra pro agroekologii	54
6	Evropská deklarace KPZ	68
7	Deklarace OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech	72
8	Co znamená potravinová suverenita a agroekologie pro české? TOMÁŠ UHNÁK	108

Čas na potravinovou suverenitu je nyní!

TOMÁŠ UHNÁK

Tímto prohlášením končí deklarace Nyéléni z roku 2007, vytvořená v africkém Mali na Světovém fóru pro potravinovou suverenitu. Potravinová suverenita tam byla definována jako

„právo lidských společenství na zdravé a kulturně vhodné potraviny produkované prostřednictvím environmentálně příznivých a udržitelných přístupů, a právo těchto společenství definovat vlastní potravinové a zemědělské systémy.“

Tato deklarace a definice potravinové suverenity představuje průlom v diskurzu, přemýšlení a naplňování nového solidárního agro-potravinového paradigmatu. Symbolicky se totiž touto událostí završilo jedno dlouhé období bojů proti převzetí kontroly nad zemědělstvím a potravinovými systémy korporacemi a vymezování se vůči asymetrii moci a různým formám diskriminace, ponižování a útlaču světové populace, pro kterou je zemědělství a život na venkově spojen s obživou, nezávislostí, komunitním způsobem života a kulturou sdílení a předávání znalostí. Zároveň se však deklarací Nyéléni otevřel nový proces naplňování představy světa, která vychází z precizně formulované pozice rolníků, principů a hodnot potravinové suverenity a agroekologie, jakožto politického a zároveň praktického nástroje.

V tomto sborníku představujeme poprvé v plném znění v češtině pět nejvýznamnějších deklarací vytvořených mezinárodním hnutím potravinové suverenity od první deklarace Nyéléni z roku 2007 až po zatím poslední, Deklaraci OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech, schválenou v roce 2018. Některé deklarace jsou přeloženy a zveřejněny v českém prostředí vůbec poprvé.

Deklarace jsou proloženy výpovědi čtyř osobností, které vysvětlují svůj postoj a porozumění potravinové suverenitě a agroekologii. Předně je to

rozhovor s Ramonou Duminiciou, která je členkou Eco Ruralis, největší Rumunské organizace zastupující rolníky, Ramona také působí v organizaci OSN pro výživu a zemědělství (FAO). Dále Jan Valeška, vedoucí organizace PRO BIO LIGA a AMPI, spoluzakladatel komunitou podporovaného zemědělství (KPZ) v České republice. Sborník uzavírají farmáři Jana a Martin Rosenbaumovi.

Deklarace publikované v tomto sborníku jsou výsledkem dlouhodobých diskusí a představují základní hodnotové a koncepční východisko se sociálním a materiálním dosahem. Každá z nich tvoří historický milník a společně tvoří stále se rozvíjející paradigma. Za procesem tvorby deklarací stojí celá řada organizací, zastřešujícím je zejména hnutí *La Via Campesina*, zastupující více než dvě stě milionů rolníků, rybářů, pastevců, domorodých obyvatel, spotřebitelských skupin a ženských skupin z celého světa, sdružených v desítkách organizací a spolků, jejichž život a aktivita je spojena se zemědělstvím, zvířaty a půdou. Další důležitou platformou je organizace URGENCI, zastupující mezinárodní koalici komunitou podporovaného zemědělství.

Všech pět deklarací na sebe koncepčně navazuje a stojí za nimi živý proces, který využívá participativní a inkluzivní metody k pojmenování kolektivní pozice a role, vymezení se k současné praxi a diskurzu, pojmenovávají sociální, ekonomické a environmentální problémy a nerovnosti, které generuje dominantní, průmyslový model zemědělství a potravinářství.

Hlavním cílem deklarací je však navrhnout východiska, udržitelné, šetrné a odolné modely a zpřesnit společné cíle a vize konkrétní podoby zemědělství a potravinových systémů, které mezinárodní hnutí potravinové suverenity zasazuje do centra. Protože právě agroekologie vychází z holistické interakce s přírodou, rozvíjí vztah společnosti k přírodě a tomu, co nám příroda poskytuje, jako je zdravé prostředí a zdravé potraviny.

Ačkoliv deklarace zohledňují především pozici drobných výrobců potravin v zemích globálního Jihu, jsou zcela relevantní také pro globální Sever. Na fundamentální úrovni je totiž pozice rolníků a drobných zemědělců stejná, s podobnými nebo totožnými

formami marginalizace, jako je například podpora ušitá na míru pro velké agropodniky (cca 80 % dotací jde 20 % subjektů v EU),¹ problém přístupu na trh (nerozvinutá infrastruktura krátkých distribučních kanálů), nízké výkupní ceny, zábory jejich půdy zahraničními investory a mnoho dalšího, včetně absence péče o jejich mentální a fyzické zdraví (podle výzkumů zemědělci trpí depresemi, osamělostí a je mezi nimi nejvyšší míra sebevraždnosti v rámci profesních skupin i ve srovnání se zbytkem populace).

Význam a důležitost těchto deklarací pro současnost i budoucnost spočívá v několika aspektech.

V prvé řadě zdůrazňuje zajištění důstojného postavení marginalizovaných – rolníků, drobných rodinných zemědělců, žen, mladých obyvatel venkovských oblastí, kteří zajišťují potraviny, starají se o biodiverzitu a ekosystémové služby. Ze strany akademické a vědecké sféry, včetně stále větší části veřejnosti a organizací, zaznívají hlasy, že rolníci a drobní zemědělci by mohli sehrát ústřední roli v zajištění klimatické a potravinové udržitelnosti. Malý zemědělec jsou významní proto, že zatímco průmyslové zemědělství využívá kolem 75 % světové zemědělské půdy, spotřebovává většinu vody a fosilních paliv v zemědělství, tak živí necelých 30 % světové populace. Oproti tomu více než 500 milionů rolníků světa využívá méně než 25 % zemědělské půdy a je schopno žít kolem 70 % světové populace.² A to prakticky bez jakýchkoliv podpor nebo povšimnutí vlád. I přes to, že malí rodinní zemědělci a rolníci využívají na 7 000 různých druhů plodin³ stojí na okraji zájmu. Oproti průmyslovému zemědělství a potravinářství, které je sice štědře podporované z veřejných dotací, z 66 % však využívá

- 1 <https://eufactcheck.eu/factcheck/true-80-percent-of-the-european-money-for-agriculture-goes-to-the-20-percent-largest-farmers/>
- 2 <https://fairworldproject.org/the-road-to-food-sovereignty/>
- 3 <https://www.fao.org/state-of-biodiversity-for-food-agriculture/en/>

pouze 9 druhů plodin⁴ a 45 % výzkumu a vývoje koncentruje pouze na kukuřici.⁵

Narůstající počet obyvatel všech částí planety Země čelí různým socio-ekonomickým problémům a diskriminaci, výzvám a problémům se změnou klimatu, narůstajícímu hladu. Pandemie Covid-19 odhalila křehkost současného globálního zemědělsko-potravinového systému, zdůraznila závislost na dovozových potravinách, jejichž dostupnost a cena se měnila ze dne na den. Deklarace potravinové suverenity a agroekologie v tomto kontextu představují podklad k tvorbě sociálně spravedlivých, klimaticky odolných potravinových systémů. Deklarace cílí na systémovou transformaci zemědělství a potravinových systémů, mimo jiné s cílem vytvořit a rozšířit udržitelné a rezistentní modely, které zajistí dostatečné množství kvalitních potravin pro narůstající populaci. Zcela zásadní je v tomto ohledu vládní rozpoznání těchto modelů a integrace principů participace a odolnosti do vládních strategií. Ostatně, jak potravinová suverenita, tak agroekologie již byla integrována do ústav, zákonů a politik mnoha států světa.

V neposlední řadě deklarace přerážovaly potraviny jakožto komodity, které jsou předmětem tržní spekulace, na společně sdílené statky, kdy podobně jako mají lidé právo na čistou vodu, čistý vzduch a zdravé životní prostředí, mají právo také na zdravé potraviny.

Věřím, že tento sborník bude sloužit k rozšíření imaginace o možných podobách vztahů a praxe v zemědělství a v rámci každodennosti potravinových systémů. Doufám také, že se stane inspiračním zdrojem nejen pro posílení vlastní schopnosti občanů definovat své potřeby a podílet se na utváření potravinových systémů, ale také pro rolníky a malé, rodinné zemědělce a v neposlední řadě také pro politické, vládní a rezortní činitele, a že inspiruje k vytváření systémové změny na základě vzájemného dialogu všech aktérů.

⁴ <https://newint.org/blog/2017/12/14/peasants-feed-world>

⁵ <https://newint.org/blog/2017/12/14/peasants-feed-world>

PŘEDSTAVENÍ DEKLARACÍ

První **Deklarace Nyéléni** byla formulována v únoru 2007 v africkém Mali, kde se sešlo 500 delegátů a delegátek z pěti kontinentů a uspořádali Nyéléni, Světové fórum pro potravinovou suverenitu. Delegáti zastupovali organizace jako Friends of the Earth International, La Via Campesina, World March of Women, Réseau des organisations paysannes et de producteurs de l'Afrique de l'Ouest (ROPPA), World Forum of Fish Harvesters and Fishworkers (WFF) a World Forum of Fisher People (WFFP) a další organizace a spolky zabývající se šetrnými formami zemědělství a potravinovými systémy. Toto setkání sloužilo k vyjasnění ekonomických, sociálních, ekologických a politických důsledků potravinové suverenity a práva na výživu podle článku 25 Všeobecné deklarace lidských práv. Rovněž byl spuštěn mezinárodní proces, jehož cílem je dosáhnout uznání práva na potravinovou suverenitu. Díky svému novému rámcovému zákonu o zemědělství se Mali stalo jednou z prvních zemí na světě, která z potravinové soběstačnosti učinila politickou prioritu.

Evropská deklarace Nyéléni,⁶ vznikla na prvním Evropském fóru pro potravinovou suverenitu v rakouském Kremsu v roce 2011. Více než 400 delegátů z evropských zemí se zavázalo posílit svou kolektivní kapacitu, aby komunity spotřebitelů a malých zemědělců získaly kontrolu nad potravinovým systémem, odolávaly agro-potravinářskému průmyslu, rozšířily a upevnily evropské hnutí za potravinovou suverenitu.

Více než 120 organizací a jednotlivců zastupujících občanskou společnost a sociální hnutí diskutovalo o dopadu současných evropských a globálních politik a společně formulovali soubor

⁶ <https://viacampesina.org/en/food-sovereignty-a-european-answer-to-the-crisis/>

zásad k dosažení potravinové suverenity v Evropě. Fórum zdůraznilo důležitost hlasu mladých lidí, žen a malých producentů potravin, jejichž obavy a potřeby jsou často přehlíženy. Tato rozmanitost a bohatost zkušeností umožnila Evropskému fóru Nyéléni definovat společný akční plán založený na demokratickém a participativním procesu a následujících prioritách:

Deklarace cílí na transformaci, nikoliv kosmetické změny.

Klíčovými požadavky jsou:

- Práce na ekologicky udržitelném a sociálně spravedlivém modelu výroby a spotřeby potravin na základě neprůmyslového drobného zemědělství, zpracování a alternativní distribuce.
- Decentralizace systému distribuce potravin a zkrácení řetězce mezi výrobcí a spotřebiteli.
- Zlepšení pracovních a sociálních podmínek zejména v oblasti potravinářství a zemědělství.
- Demokratizace rozhodování o využívání společně sdílených, veřejných statků a dědictví (půda, voda, vzduch, tradiční znalosti, osivo a hospodářská zvířata).
- Zajistit, aby veřejné politiky na všech úrovních zaručovaly odolnost venkovských oblastí, spravedlivé ceny pro výrobce potravin a bezpečné potraviny bez GMO pro všechny.

V roce 2015 ve městě Sélingué v Mali proběhlo mezinárodní fórum, kde vznikla **Deklarace mezinárodního fóra pro agroekologii**.⁷ Asi 300 zástupců rolníků, rybářů, pastevců, domorodých obyvatel, spotřebitelských skupin, sociálních hnutí, neziskových organizací a akademické sféry ze všech kontinentů přijelo sdílet svou vizi agroekologie⁸ a vznikla tak první společná vize pilířů a principů

⁷ <http://www.fao.org/agroecology/database/detail/en/c/893015/>

⁸ <https://www.ileia.org/2015/05/01/nyeleni-declaration-agroecology-for-food-sovereignty/>

agroekologie. Jako lidé, kteří sdílejí potravinový systém a matku Zemi a často stejná teritoria, je agroekologie postavena na znalostech předků a na novějších praktických zkušenostech. Prosazovaný pohled na agroekologii není jen o zemědělství, ale bere v úvahu komplexní rozmanitost produkce, distribuce a konzumace potravin. Stejně jako Nyéléni v roce 2007, která rozšířila a prohloubila koncept potravinové suverenity, nejdůležitějším bodem fóra Nyéléni v roce 2015 bylo, že agroekologie poprvé prošla stejným procesem a byla upřesněna prostřednictvím dialogu mezi různými skupinami. Agroekologie je neustálý proces a zapojené organizace, spolky a jedinci z akademické sféry aktivně dokumentují, systematizují, analyzují a sdílejí zkušenosti s agroekologií napříč kulturami a kontinenty.

Agroekologie je způsob života a jazyk přírody, který se učíme jako její děti. Není to pouhý soubor technologií nebo výrobních postupů. Nelze jej implementovat stejným způsobem na všech územích. Spíše je založen na principech, které, ačkoliv mohou být podobné napříč rozmanitostí území, mohou a jsou praktikovány různými způsoby, přičemž každý sektor přispívá svými barvami své místní reality a kultury, přičemž vždy respektuje Matku Zemi a sdílené hodnoty.

Produkční postupy agroekologie (jako je využívání meziplodin a podsevů, tradiční šetrné techniky rybolovu a chovu zvířat, pastevectví, integrace plodin, stromů, zvířat a ryb, agrolesnictví, hnojení kompostem, používání místních osiv a plemen zvířat atd.) jsou založeny na ekologických principech, jako je budování života v půdě, recyklace živin, dynamické řízení biologické rozmanitosti a zachování energie ve všech měřítcích. Agroekologie vylučuje používání externích průmyslově vyrobených vstupů, ať už se jedná o pesticidy, umělé hormony nebo transgenní GMO.

Na konci fóra byla sepsána a schválena deklarace, která obsahuje například následující teze:

Důstojnost „Drobní zemědělci jsou těmi, kteří budou střežit naši důstojnost, pokud se rozhodneme produkovat potraviny agroekologickým způsobem.“

Transformace „Agroekologie je politická a vyžaduje od nás, abychom zpochybnili a přeměnili mocenské struktury v naší společnosti. Kontrolu nad osivem, biologickou rozmanitostí, půdou a územím, vodami, znalostmi, kulturou a společně sdílenými statky musíme vložit do rukou lidí, kteří živí svět.“

Znalosti „Dialog o našich odlišných formách znalostí se zakládá na vzájemném naslouchání plném respektu a kolektivní konstrukci sdílených rozhodnutí.“

Organizace „Rodiny, komunity, družstva, organizace a hnutí jsou živnou a úrodnou půdou pro rozvoj agroekologie. Kolektivní sebeorganizace a aktivity jsou tím, co umožňuje rozvoj a šíření agroekologie, výstavbu místních potravinových systémů a tím, co vzdoruje korporátní kontrole našich potravinových systémů. Solidarita mezi národy, mezi venkovskými a městskými oblastmi je zcela nezbytná.“

Legitimita „Agroekologii jsme vybudovali prostřednictvím mnoha iniciativ a bojů. Máme právo stát v jejím čele i do budoucna. Politikové nemohou agroekologii dále rozvíjet bez nás. Musí respektovat a podporovat naše agroekologické postupy namísto toho, aby podporovali síly, které nás ničí. Vyzýváme všechny, aby se k nám přidali a dále s námi kolektivně rozvíjeli agroekologii jako součást našeho společného boje za lepší svět. Svět, jehož základem bude vzájemný respekt, sociální spravedlnost, rovnost, solidarita a harmonie s naší Matkou Zemí.“

Nakonec je důležité poznamenat, že agroekologie v současné době hrozí přivlastnění a kooptace veřejnými institucemi a soukromým sektorem pod názvy jako „klimaticky inteligentní zemědělství“, „udržitelná intenzifikace“, průmyslové „organické“ a jiné falešné agroekologie. Je tedy potřeba kolektivní obrany agroekologie před kooptací.⁹

Na tvorbě **Evropské deklarace komunitou podporovaného zemědělství** se podílely stovky členů KPZ z celé Evropy. Text prošel stovkami konzultací a debat jednak na národní úrovni jednotlivých členských států a také na mezinárodní úrovni ve skupině koordinátorů národních sítí KPZek a byl definitivně přijat 17. září 2016 na třetím evropském setkání KPZ v Ostravě. Deklarace v preambuli odkazuje na „nárokování si práva definovat vlastní potravinové a zemědělské systémy“, přičemž zdůrazňuje „praktická inkluzivní řešení“, která KPZ nabízí. Deklarace definuje komunitou podporované zemědělství jako

„přímé partnerství, založené na vztahu mezi lidmi, konkrétně mezi skupinou spotřebitelů a jedním nebo několika producenty. Rizika, odpovědnost i výnosy se sdílejí na základě závazné dlouhodobé dohody“.

Hlavní motivace, proč se na deklaraci začalo pracovat, byl fakt, že se evropské KPZ hnutí rozrostlo, stalo se již více funkční a spolupracuje na množství různých úrovních, a přitom nebyl vytvořen jednotný koncept. Vytvoření ideového rámce, který by pojmenovával vize a hodnoty hnutí, byl jeden z důvodů pro vznik Evropské deklarace KPZ. Druhým důvodem bylo uchopování konceptu KPZ

⁹ <https://ag-transition.org/?reports=report-of-the-international-forum-for-agroecology>

byznys sektorem. Komerční bedýnkové systémy se leckdy deklarují jako součást hnutí KPZ, ale přitom nesplňují hodnoty a cíle, které se KPZ hnutí snaží prosazovat, jako je potravinová suverenity, agroekologie a solidární ekonomika. Tyto kořeny jsou zásadní pro to, co KPZ je, a nelze je proto vytrhnout z tohoto kontextu.

Model KPZ vychází z potřeby lidí, kteří hledají kvalitní lokální potraviny, a z potřeby zemědělců vymanit se ze situace nejistoty výkupních cen a odbytu. Tyto dvě potřeby se propojují ve vzájemném dlouhodobém závazku – jeho smyslem je, aby zemědělsko-produkční problémy byly sdíleny spravedlivěji než v převládajícím, konvenčním systému produkce. To znamená, že část rizik, kterých se drobní zemědělci bojí, je přenesena i na finálního konzumenta. Ten přímo přebírá část odpovědnosti za to, jaké zemědělství bude, jaký bude mít vliv na okolí a zemědělce. Je to alternativa k dumpingovým cenám, vzájemnému okrádání, likvidaci půdy, zneužívání pracovníků nejen třetího světa.¹⁰

Pravděpodobně nejvýznamnějším dokumentem z hlediska dopadu a politické a sociální relevance je **Deklarace OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech, schválená na půdě OSN v roce 2018.**

Přijetí Deklarace OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech Radou OSN pro lidská práva (HRC) na jejím 39. zasedání dne 28. září 2018 je zásadním krokem k řešení diskriminace a k opětovnému zdůraznění závazku státu vyplývajícího z této mezinárodní normy. Je tedy úkolem a povinností Valného shromáždění OSN podpořit ochranu živobytí rolníků a všech malých producentů potravin, kteří živí svět.

¹⁰ <https://a2larm.cz/2016/11/prevzit-kontrolu-nad-potravinovymi-systemy/>

Drobní rolníci jsou stále více ohroženi a často jsou obětmi nuceného vystěhování, násilí a obtěžování.¹¹ Stávající právní nástroje po celém světě jsou roztroušeny v různých textech, jsou mimo dosah dotčené populace a nedokáží chránit rolníky a osoby pracující ve venkovských oblastech před pokračující systematickou diskriminací a zneužíváním, přičemž zvláště postiženy jsou ženy žijící na venkově. Proto je větší uznání a ochrana jejich práv naléhavou záležitostí. Začít řešit tuto problematiku bylo právě cílem dlouhého procesu vedoucího k Deklaraci OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech: vytvořit mezinárodní nástroj v oblasti lidských práv, zlepšit podporu a ochranu jejich práv a přitáhnout pozornost k hrozbám a diskriminaci, které zažívají rolníci a osoby podílející se na drobné potravinářské výrobě po celém světě. Tato Deklarace OSN byla původně iniciována před více než 17 lety mezinárodním rolnickým hnutím La Via Campesina (LVC) a dalšími sociálními hnutími podporovanými v rámci OSN, především organizacemi FIAN International a CETIM (Centre Europe-Tiers Monde).

11 Svědectví místních obyvatel je možné najít v publikaci LVC „Peasants Fighting for Justice – Cases of Violation of Peasants’ Human Rights“ (Rolníci bojují za spravedlnost – případy porušování lidských práv rolníků) (odkaz: <https://viacampesina.org/en/wp-content/uploads/sites/2/2017/08/Peasants-Fighting-for-Justice-EN-Low-Res.pdf>)

PROČ JE TATO DEKLARACE OSN DŮLEŽITÁ PRO VŠECHNY REGIONY?

Rolníci, drobní producenti, rybáři, pastevci a další lidé pracující ve venkovských oblastech hrají vedoucí roli v zajišťování potravinového zabezpečení a potravinové suverenity komunit i populace. Drobní producenti zajišťují jídlo pro 70 % lidí na světě. Rolnický model produkce je základem kvalitních potravin, vytváří většinu zaměstnanosti ve venkovských oblastech a spravuje přírodní zdroje udržitelným způsobem, což přispívá k řešení problémů souvisejících se změnou klimatu.

Ale v důsledku expanze obrovských zemědělských komplexů, výdělků pod úrovní existenčního minima, uchvacování půdy a nedostatku účinné podpory od veřejných úřadů farmy rychle mizí. Podle Poradního výboru Rady OSN pro lidská práva pro podporu práv rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech přispívají v **Subsaharské Africe** ženy k potravinářské výrobě až z 80 %, **asijské** ženy produkují 50 % potravin a ženy v **Latinské Americe** zásobují interní zemědělský trh až ze 40 %.¹² Přesto však patří ženy ve venkovských oblastech k těm, kdo na světě nejvíce trpí hladem, a jsou neúměrně zasaženy podvýživou, chudobou a potravinovou nejistotou.

Deklarace OSN je zásadní pro svět, v Africe, Latinské Americe, Evropě a Asii, kde žijí miliony rolníků. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech žádají své vlády, aby zastupovaly jejich práva a přijaly a implementovaly tuto Deklaraci OSN.

CESTA VPŘED

Potenciální katastrofický dopad klimatických změn, Cíle udržitelného rozvoje (SDGs) OSN, multilaterální systém a „migrační krize“ byly opakujícími se tématy v průběhu výroční obecné diskuse v týden zahájení 73. zasedání (září 2018) Valného shromáždění Organizace spojených národů. V rámci tohoto kontextu se také Deklarace OSN uznávají

12 Finální studie Poradního výboru Rady pro lidská práva (o podpoře práv rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech), dokument OSN A/HRC/19/75, 24. února 2012, §22.

lidská práva lidí žijících ve venkovských oblastech stává relevantnější než kdy dříve.

Práva zakotvená v Deklaraci jsou zásadní pro ochranu modelu udržitelné produkce potravin, který přispívá ke zdravému životnímu prostředí. V tomto smyslu Deklarace OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech dále potvrzuje úsilí členských států OSN, které usilují i o implementaci pařížských klimatických dohod a zabývají se dopadem klimatických změn a ztráty biologické rozmanitosti.

Třetí výbor Valného shromáždění OSN má mandát pracovat na záležitostech týkajících se sociálních, humanitárních otázek a otázek lidských práv, které mají dopad na lidi po celém světě. Dne 25. října představila bolívijská delegace Třetímu výboru zprávu mezivládní pracovní skupiny Rady pro lidská práva včetně přijetí Deklarace OSN letošní rezolucí Rady OSN pro lidská práva dne 28. září. Začátkem listopadu 2018 měl Třetí výbor rozhodnout o debatě směřující k formalizaci této Deklarace OSN.

Proto má Valné shromáždění mandát Organizace spojených národů, kde se státy ujímají svých závazků vytvořit mezinárodní normy k lidským právům. Rezoluce k formalizaci Deklarace OSN právě toto činí.¹³

Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech světa se dovolávají svých práv nakrmit své rodiny, své komunity a svět. Deklarace představuje zásadní uznání jejich práv při péči o udržitelné potravinové systémy a krok k tomu, aby svět byl bezpečnější.¹⁴

27. února 2018 Evropský hospodářský a sociální výbor, konkrétně specializovaná sekce Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí schválila usnesení na podporu Deklarace práv rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech.

¹³ Viz citát ze zpráv OSN (UN News)
< <https://news.un.org/en/story/2018/09/1020662> >

¹⁴ Převzato a kráceno z tiskové zprávy
https://viacampesina.org/en/wp-content/uploads/sites/2/2018/11/flyer-peasant-rights-oct2018_rev1.pdf

2

Deklarace Nyéléni

27. ÚNORA 2007
NYÉLÉNI, SÉLINGUÉ,
MALI

TEXT DEKLARACE

Ve vesnici Nyéléni v malijské oblasti Sélingué se nás s cílem posílit globální hnutí za potravinovou suverenitu sešlo více než pět set představitelů z více než osmdesáti zemí zastupujících organizace rolníků, rodinných farmářů, drobných rybářů, původních obyvatel, lidí bez půdy, pracujících ve venkovských oblastech, migrantů, pastevců, lesních komunit, žen, mládeže, spotřebitelů, environmentálních a městských hnutí. Pokládáme cihlu k cihle, bydlíme v ručně a podle místních tradic postavených obydlích, jíme místně vypěstované a místními obyvateli Sélingué upravené potraviny. Naše společné úsilí nazýváme

„*Nyélení*“ jako projev úcty legendární malijské rolnici, která obhospodařovala pole a krmila svůj lid.

Většina z nás zastupuje producenty potravin. Chceme, jsme připraveni a schopni živit všechny národy tohoto světa. Dědictví, které s sebou jako producenti potravin neseme, bude pro budoucnost lidstva zásadní. Především ženy a místní obyvatelé jsou historickými tvůrci a nositeli znalostí spojených s potravinami a zemědělstvím, přesto je jejich role stále podceňována. Toto dědictví a schopnosti produkovat zdravé a dobré jídlo v dostatečném množství jsou stále ohrožovány a podkopávány neo-liberalismem a globálním kapitalismem. Potravinová suverenita nám dává naději a sílu chránit a obnovovat naše znalosti a schopnosti produkovat jídlo a stavět na nich.

Potravinová suverenita představuje právo lidí na zdravé jídlo, které je v souladu s místní kulturou a bylo vyprodukováno prostřednictvím environmentálně vhodných a udržitelných postupů, a právo na určení vlastního potravinového a zemědělského systému. Hlavním pilířem systému produkce potravin a souvisejících politik jsou ti, kteří jídlo produkují, distribuují a spotřebovávají,

a ne trhy a korporace se svými požadavky. Tento systém zohledňuje a chrání zájmy budoucích generací. Nabízí strategii, jak vzdorovat současnému systému produkce potravin, který se zakládá na principech korporátních organizací, a podkopávat jej. Upřednostňuje systémy produkce potravin, zemědělství, pastevectví a rybolovu vycházející ze zvyklostí místních producentů. Potravinová suverenita upřednostňuje úroveň místních a národních trhů a ekonomiky. Zplnomocňuje rolníky, rodinné zemědělské podniky, místní rybáře, pastevectví a podporuje potravinovou produkci, distribuci a spotřebu v souladu s environmentální, sociální a ekonomickou udržitelností. Potravinová suverenita prosazuje transparentní obchod, který je zárukou spravedlivého a důstojného příjmu pro všechny, a spotřebitelům zaručuje právo zachovat si kontrolu nad tím, co je součástí jejich potravin a výživy. Potravinová suverenita je zárukou toho, že právo na užívání a obhospodařování půdy, vody, osiva, hospodářských zvířat a biologické rozmanitosti bude v rukou těch, kteří produkují potraviny. Součástí potravinové suverenity jsou nové sociální vztahy oproštěné od útlaku a nerovností mezi ženami a muži, národy, etnickými skupinami, sociálními vrstvami a generacemi.

Prostřednictvím mnohočetných debat a výměn informací v Nyéléni prohlubujeme naše společné porozumění koncepci potravinové suverenity, seznamujeme se s realitou jednotlivých hnutí, která se snaží zachovat si vlastní autonomii a znovu získat své pravomoci. Porozuměli jsme lépe nástrojům, které jsou důležité pro zlepšení a posílení našeho hnutí a společné vize.

ZA CO BOJUJEME?

Za svět, ve kterém...

...všichni lidé, národy a státy budou moci rozhodovat o svých vlastních systémech produkce potravin a politikách, jež každému z nás zaručí kvalitní, odpovídající, dostupné a zdravé potraviny, které budou v souladu s naší kulturou.

...budou uznávána a respektována role a práva žen v oblasti produkce potravin a ve kterém budou ženy zastoupeny ve všech rozhodovacích orgánech.

...všichni lidé v každé z našich zemí budou moci vést důstojný život, žít ze svých příjmů za odvedenou práci a mít příležitost zůstat ve svých domovech.

...bude potravinová suverenita vnímána jako základní lidské právo, uznávána a implementována místními komunitami, národy, státy a mezinárodními organizacemi.

...budeme moci zachovávat a rehabilitovat venkovské oblasti, rybí populace, krajinu a stravovací tradice zakládající se na ekologicky udržitelné správě země, půdy, vody, moří, osiva, hospodářských zvířat a další biologické rozmanitosti.

...si budeme cenit, uznávat a respektovat rozmanitost našich tradičních znalostí, jídla, jazyka, kultury a způsobů vlastní organizace a sebevyjadřování.

...proběhne opravdová a kompletní zemědělská reforma, která zajistí rolníkům právo na půdu, která bude chránit a znovu získá území pro původní obyvatele, která komunitám rybářů zajistí přístup a kontrolu nad jejich rybářskými oblastmi a ekosystémy, která bude respektovat přístup a kontrolu

pastvin a migračních tras, která zajistí důstojná pracovní místa se spravedlivou odměnou a pracovní práva pro všechny a která zajistí budoucnost mladým lidem ve venkovských oblastech.

...zemědělská reforma znovu oživí vzájemnou závislost mezi producenty a spotřebiteli, zajistí vhodné podmínky pro přežití komunitám a sociální a ekonomickou spravedlnost a ekologickou udržitelnost a respekt vůči místní autonomii a správě zaručující stejná práva ženám i mužům, a to vše v souladu s právem národů na vlastní území a sebeurčení.

...budou všichni lidé, ať už se jedná o rolníky, původní obyvatele, drobné rybáře, pastevce či jiné, v míru a spravedlivě sdílet půdu a území.

...v případě přírodních či člověkem způsobených katastrof nebo v post-konfliktních situacích bude potravinová suverenita představovat „pojistku“, která posílí místní snahy o znovuoživení a zmenší negativní dopady.

...si budeme uvědomovat, že postižené komunity nejsou bezmocné, a ve kterém budou silné místní organizace hrát klíčovou roli v procesu obnovy.

...budou chráněna práva lidí na rozhodování o jejich materiálním, přírodním a duchovním dědictví....budou mít všechny národy právo bránit své území před aktivitami nadnárodních korporací.

PROTI ČEMU BOJUJEME?

Proti imperialismu, neoliberalismu, neokolonialismu, patriarchátu a všem systémům, které zbídačují život, zdroje a ekosystémy, a subjektům, které tyto zmíněné tendence podporují. Mezi tyto subjekty patří mezinárodní finanční instituce, Světová obchodní organizace, dohody o volném obchodu, nadnárodní korporace a vlády, které jsou nepřátelské vůči vlastním lidem.

Proti dumpingovým cenám potravin, které jsou nižší než výrobní náklady v globální ekonomice.

Proti dominantnímu postavení korporací, které ovládají výrobní systémy potravin a pro které je zisk důležitější než lidé, zdraví a životní prostředí.

Proti technologiím a postupům, které kopávají naše budoucí kapacity pro produkci potravin, které ničí životní prostředí a ohrožují naše zdraví. Mezi ně patří geneticky modifikované plodiny a zvířata, technologie typu „Terminátor“, průmyslová akvakultura a destruktivní rybářské praktiky, tzv. Bílá revoluce v oblasti průmyslových drůbežářských postupů, tzv. „staré“ a „nové“ Zelené revoluce a „Zelené pouště“ průmyslových monokultur biopaliva a dalších plantáží.

Proti privatizaci a komodifikaci potravin, základních veřejných služeb, znalostí, země, vody, osiva, hospodářských zvířat a našeho přírodního dědictví.

Proti developerským projektům/modelům a těžebnímu průmyslu, který vede k vysídlování lidí a destrukci životního prostředí a přírodního dědictví.

Proti válkám, konfliktům, okupacím, ekonomickým blokádám, hladomorům, nucenému vysídlování lidí a záboru jejich půdy a všem silám a vládám, jež je způsobují a podporují.

Proti programům obnovy po katastrofách a konfliktech, které ničí naše životní prostředí a kapacity.

Proti kriminalizaci všech, kdo bojují za ochranu a obranu našich práv.

Proti potravinovému dumpingu přestrojenému za potravinovou pomoc, prostřednictvím něhož se do místních komunit a potravinových systémů dostanou geneticky modifikované organismy, a který vytváří nové koloniální vzorce.

Proti internacionalizaci a globalizaci paternalistických a patriarchálních hodnot vedoucích k marginalizaci žen, zemědělských komunit, původních obyvatel, pastevců a rybářů na celém světě.

CO S TÍM MŮŽEME DĚLAT A UDĚLÁME?

Stejně tak, jako spolupracujeme s místní komunitou v Sélingué s cílem vytvořit místo setkávání v Nyéléni, chceme vytvořit kolektivní hnutí za potravinovou suverenitu, které bude posilovat spojení, vzájemnou podporu našeho společného boje a bude podporovat a šířit solidaritu, sílu a kreativitu mezi všemi lidmi na celém světě, kteří se snaží dosáhnout potravinové suverenity. Jakýkoliv boj za potravinovou suverenitu kdekoli na světě je naším bojem.

Připravili jsme řadu kolektivních postupů, prostřednictvím nichž chceme sdílet naši vizi o potravinové suverenitě se všemi lidmi na světě a které jsou rozpracovány v našem shrnujícím dokumentu. Budeme se držet těchto postupů na místní a regionální úrovni, v rámci našich vlastních hnutí a společně v solidaritě s dalšími hnutími. Naši vizi a akční program pro potravinovou suverenitu budeme sdílet s ostatními, kteří tu s námi v Nyéléni nemohou být, takovým způsobem, aby duch Nyéléni pronikl do celého světa a stal se silou, díky níž se potravinová suverenita stane skutečností pro lidi na celém světě.

Na závěr vyjadřujeme naši bezvýhradnou a neochvějnou podporu rolnickým hnutím v Mali a západoafrickému rolnickému sdružení ROPPA a jejich snahám prosadit potravinovou suverenitu v Mali, potažmo v celé Africe.

NASTAL ČAS NA POTRAVINOVOU SUVERENITU!

3

Potravinová suverenita v Evropě - hned!

NYÉLÉNI EVROPA
2011 – EVROPSKÉ
FÓRUM PRO
POTRAVINOVOU
SUVERENITU

KREMS, RAKOUSKO,
SRPEN 2011

Občané Evropy jsou nyní poprvé svědky vzniku politik systémových změn, kterými vlády na jejich bedra vkládají břemena, jež byla dosud uvalena na obyvatele jiných zemí, zejména zemí globálního Jihu; a to ve jménu ochrany kapitalismu a těch, kteří z něj profitují (soukromé banky, investiční skupiny a nadnárodní korporace). Vše naznačuje, že v nejbližší době budou tyto antisociální politiky ještě drsnější a rozsáhlejší. První hromadná veřejná kritika těchto hospodářských a vládních systémů, které nás dovedly do tohoto stadia, již proběhla a my tvůrcím a účinným způsobem nabízíme reakci evropských sociálních hnutí na globální zemědělství, které je přesným odrazem kapitalistického systému, který je vytvořil.

Potravinové systémy byly zredukovány do formy průmyslového zemědělství, které je ovládáno několika nadnárodními potravinářskými korporacemi spolu s úzkou skupinou velkých maloobchodníků. Tento model je založen na vytváření zisku, a proto naprosto selhává při plnění svých povinností. Místo toho, aby se věnoval produkci zdravých a cenově dostupných potravin prospěšných lidem, se stále více zaměřuje na produkci takových surovin, jako jsou biopaliva, krmiva pro zvířata nebo zemědělské plodiny na monokulturních plantážích. Na jedné straně to způsobuje významný úbytek zemědělských podniků i lidí, které tyto podniky živí, na druhou stranu to podporuje zdraví škodlivé stravovací návyky s nedostatkem zeleniny, ovoce a obilovin.

Tento průmyslový způsob produkce je závislý na konečných zdrojích fosilních paliv a chemických vstupů; neuznává omezené množství takových zdrojů, jako je půda nebo voda; je odpovědný za nesmírný úbytek biodiverzity a ztrátu půdní úrodnosti; přispívá ke změnám klimatu; nutí tisíce lidí k zaměstnáním, kde jim nejsou přiznána jejich nejzákladnější práva, a vede ke zhoršování pracovních podmínek sedláků a zemědělských pracovníků zejména z řad

přistěhovačů. To nás stále více oddaluje od udržitelného a uctivého vztahu k přírodě. Vykořisťování a zmíněné zacházení s půdou je hlavním důvodem venkovské chudoby a hladu více než miliardy lidí na světě (jak dnes vidíme v oblasti Afrického rohu). Kromě toho to vede k nucené migraci za současné produkce nadbytků průmyslových potravin, které končí zkažené či vyhozené na evropských i mimoevropských trzích, což ničí místní produkci.

Tato situace je výsledkem potravinové, finanční, tržní a energetické politiky, kterou zavedly naše vlády, Evropská unie (zejména prostřednictvím své Společné zemědělské politiky), multilaterální a finanční instituce, stejně jako nadnárodní korporace. Mezi příklady lze uvést zásady deregulace a liberalizace zemědělských trhů a spekulace s potravinami.

Přesměrování tohoto nefunkčního potravinového systému bude možné pouze pomocí celkové změny orientace potravinové a zemědělské politiky a praxe. Je nezbytné přetvořit potravinový systém podle principů potravinové suverenity, zejména v Evropě, a je nutné to udělat ihned.

V důsledku toho se více než 400 lidí z 34 evropských zemí od Atlantiku po Ural a Kavkaz, od Arktidy po Středomoří, stejně jako mezinárodní představitelé nejruznějších sociálních hnutí a občanských sdružení, setkali v období 16.–21. srpna v rakouské Kremži, aby pokročili v rozvoji evropského hnutí za potravinovou suverenitu. Výhodiskem jim byla *Deklarace Nyéléni 2007: Fórum pro potravinovou suverenitu*, která znovu potvrdila mezinárodní rámec potravinové soběstačnosti: právo lidí demokraticky určit podobu svých vlastních potravinových a zemědělských systémů, které nepoškozují jiné lidi nebo životní prostředí.

Dnes zde již existují četné místní i regionální i celoevropské zkušenosti a příklady, které jsou založeny na základech potravinové soběstačnosti a ukazují, jak ji lze využít.

Sdílíme hodnoty založené na lidských právech. Požadujeme volný pohyb osob, ne volný pohyb kapitálu a zboží, který přispívá k zániku obživy a nutí tak mnohé k migraci. Naším cílem je spolupráce a solidarita v protikladu k soutěživosti. Jsme odhodláni reformovat naši demokracii: všichni lidé by měli být

zapojováni do diskusí o všech tématech veřejného zájmu a do vytváření veřejné politiky a měli by společně rozhodovat o tom, jak bude organizován náš potravinový systém. To vyžaduje vytvoření demokratických systémů a procesů bez mocenských tlaků, vlivu korporací, ale založených na rovnoprávnosti a rovnosti pohlaví, jež povede k odstranění nadvlády mužů.

Mnozí z nás jsou mladí lidé, kteří představují budoucnost naší společnosti a našeho úsilí. Zaručujeme, že naše činnost a tvořivost bude naše hnutí neustále posilovat. Má-li se to stát, musíme mít možnost podílet se na zajišťování potravin a být plně zapojeni do všech struktur a rozhodování.

Jsme přesvědčeni, že potravinová suverenita není pouze krokem ke změně potravinových a zemědělských systémů, ale je rovněž prvním krůčkem k širším změnám našich společenství. Z tohoto důvodu se zavazujeme prosazovat:

● ZMĚNY ZPŮSOBU VÝROBY A SPOTŘEBY POTRAVIN

Směřujeme k vytváření přizpůsobivých a odolných systémů produkce potravin, které poskytují zdravé a bezpečné potraviny pro všechny lidi v Evropě a současně chrání biodiverzitu a přírodní zdroje a zajišťují welfare zvířat. To vyžaduje ekologické způsoby zemědělské produkce a rybolovu a také zvýšení počtu drobných rolníků, zelinářů a malokapacitních rybářů, kteří produkují místní potraviny a kteří jsou pilířem potravinového systému. V těchto souvislostech usilu-

jeme o zastavení používání GMO a o pěstování/ chov a navrácení široké škály geneticky nemodifikovaných odrůd osiv i plemen hospodářských zvířat. Podporujeme udržitelné a rozmanité stravovací návyky, zejména spotřebu kvalitních místních a sezónních produktů a nikoliv průmyslově zpracovaných potravin. Součástí této změny je i snížení spotřeby masa a masných produktů, které by měly být produkovány pouze lokálně za použití místního geneticky neupravovaného krmiva. Zasazujeme se o obnovu a propagaci umění vařit a zpracovávat suroviny, pomocí vzdělávání a sdílení znalostí.

● ZMĚNY ZPŮSOBU DISTRIBUCE POTRAVIN

Směřujeme své úsilí k decentralizaci potravinových řetězců prosazováním různorodých tržních kanálů založených na solidaritě a spravedlivých cenách, podporou krátkých dodavatelských řetězců a silných vztahů mezi producenty a spotřebiteli v místní potravinové síti v protikladu k rozšiřování a posilování supermarketů. Chceme lidem poskytovat základní stavební kameny, které jim pomohou rozvíjet vlastní distribuční systémy potravin, a umožní tak zemědělcům produkci a zpracování potravin pro jejich společenství. To vyžaduje pravidla pro bezpečnost potravin, která podporují drobné zpracování, a také místní infrastrukturu pro zpracování potravin v malém. Rovněž usilujeme o to, aby se potraviny, které produkujeme, dostaly ke všem členům společnosti, včetně lidí s nízkým nebo žádným příjmem.

● OHODNOCOVÁNÍ A ZLEPŠOVÁNÍ PRACOVNÍCH A SOCIÁLNÍCH PODMÍNEK V POTRAVINÁŘSTVÍ I ZEMĚDĚLSTVÍ

Odmítáme vykořisťování a zhoršování pracovních a sociálních podmínek a práv všech žen a mužů vyrábějících potraviny, jakož i sezónních a migrujících pracovníků, pracovníků v oblasti zpracování, distribuce, maloobchodu a dalších. Usilujeme o takovou veřejnou politiku, která respektuje sociální práva, stanovuje vysoké standardy a financuje jejich zavádění z veřejných prostřed-

ků. Společnost musí více ocenit přínos výrobců potravin a zemědělců naší společnosti. Toto uznání znamená zajistit jim přiměřenou mzdu pro důstojný život. Naším cílem je vybudovat silné společenství všech osob pracujících v produkci potravin.

● NAVRÁCENÍ PRÁV K NAŠIM VEŘEJNÝM STATKŮM

Odmítáme a stavíme se proti komodifikaci, monetizaci a patentování našich veřejných statků, jako jsou: půda; tradiční osiva schopná reprodukce; plemena hospodářských zvířat a ryb; stromy a lesy; voda a ovzduší; znalosti a vědomosti. Přístup k nim by neměl určovat trh ani peníze. Při využívání veřejných zdrojů musíme zajistit dodržování lidských práv a rovnosti pohlaví ve prospěch celé společnosti. Také uznáváme naši odpovědnost za využívání našich veřejných statků udržitelně za současného respektování práv Země. Zacházení s našimi veřejnými statky by mělo podléhat společnému, demokratickému a společenskému dohledu.

● ZMĚNY VEŘEJNÉ POLITIKY UPRAVUJÍCÍ POTRAVINOVÉ A ZEMĚDĚLSKÉ SYSTÉMY

Naše úsilí zahrnuje také změnu veřejné politiky a vládnoucích struktur, které řídí naše potravinové systémy – od místní až po národní, evropskou a globální úroveň, a také obsahuje snahy o odstranění legitimacy moci korporací. Veřejná politika musí být vnitřně soudržná, komplementární a musí podporovat a chránit potravinové systémy a kulturu. Tato politika musí: být založena na právu na potraviny; odstranit hlad a chudobu; zajistit naplnění základních lidských potřeb; přispívat ke „klimatické spravedlnosti“ v Evropě i celosvětově. Potřebujeme právní rámce, které producentům potravin zaručí stabilní a spravedlivé ceny; podpoří k přírodě šetrné zemědělství; zajistí zahrnutí externích nákladů do cen potravin a provedení pozemkových úprav. Výsledkem těchto politik by mělo být zvýšení počtu zemědělců v Evropě. Veřejné politiky musejí být tvořeny za pomoci veřejně důvěry-

hodného výzkumu tak, aby bylo dosaženo výše navržených cílů. Veřejná politika dále musí zajistit zákaz spekulací s potravinami a také musí zabránit poškozování stávajících lokálních nebo regionálních potravinových systémů a kultury – ať už dampingem nebo rozsáhlým nákupem půdy zahraničními investory v Evropě – zejména ve východní Evropě nebo na globálním Jihu. Usilujeme o nové zemědělské, potravinářské, osivářské, energetické a obchodní politiky pro potravinovou soběstačnost v Evropě s mezinárodním dosahem. Tyto politiky musejí obsahovat zejména: odlišnou Společnou zemědělskou a potravinovou politiku; zrušení směrnice EU o biopalivech; globální řízení mezinárodního trhu prostřednictvím FAO a nikoliv WTO.

VYZÝVÁME VŠECHNY LIDI
A OBČANSKÁ HNUTÍ
V EVROPĚ, ABY SE SPO-
LEČNĚ S NÁMI ZAPOJILI
DO ÚSILÍ O PŘEVZETÍ
KONTROLY NAD NAŠIMI
POTRAVINOVÝMI SYSTÉ-
MY A VYTVÁŘENÍ HNUTÍ
ZA POTRAVINOVOU SUVE-
RENITU EVROPY, HNED!

4

Rozhovor s Ramonou Duminiciou

Jak byste vlastními slovy popsala UNDROP?

UNDROP je proces, z něhož se stal nástroj na ochranu a podporu lidských práv ve venkovských oblastech, a zároveň vytvořil novou kategorii práv, která jsou opravdu specifická a důležitá pro posílení lidských práv těch nejvíce opomíjených lidí žijících ve venkovských oblastech. Mám tím na mysli právo na přírodní zdroje jako výrobní prostředky, ale zároveň jako základ živobytí drobných zemědělců ve vši jejich rozmanitosti. Začalo to jako proces. Rolnické hnutí La Via Campesina se rozhodlo, že potřebujeme proces zaměřující se na lidská práva, protože naše hnutí samotné vzniklo jako reakce na nespravedlnost světového obchodního systému a obchodních pravidel, která vytlačovala drobné zemědělce a rolníky z oblasti potravinové produkce. Také jsme se rozhodli znovu naplnit významem výraz rolník. Z politického hlediska to bylo pro nás důležité, abychom tak zajistili důstojnost těch, kteří jsou společnostmi nejvíce opomíjeni, a tím je zároveň zplnomocnili. Protože pro společnost důležité jsou a vždy byli. A také proto, že nabízí řešení pro mnohé krize, kterým v současnosti čelíme.

Kdo stál u vzniku UNDROP?

La Via Campesina, rolnické hnutí, které v tuto chvíli zaštiťuje organizace rolníků, pastevců a všechny ty malé skupiny, které se podílí na potravinové produkci v souladu s modelem drobné potravinové produkce. Samozřejmě, že jsme také spolupracovali s dalšími hnutími zastupujícími rybáře, ostatní pracující v oblasti rybolovu, místní obyvatelstvo. Tento nástroj nemá sloužit pouze rolníkům, ale celému rozmanitému spektru lidí, kteří se podílejí na výrobě potravin.

Jak byste definovala potravinovou suverenitu?

Potravinová suverenita je politickým návrhem. Je politickým projektem, který rolníci předkládají

světu ve snaze vyvážit negativní dopady potravinové bezpečnosti. Ve své podstatě je potravinová suverenity o rozhodovacích procesech. Není možné nadále přijímat veřejné politiky ve prospěch malé skupiny lidí. Nelze přijímat politiky, které jsou pro nás, ale bez nás. Musíme do toho procesu začlenit i hlasy těch, kteří zastupují většinu lidí, kteří jsou aktivní a podílí se na produkci potravin. Potravinová suverenity navrhuje změnit směr. V tuto chvíli se řídíme směrem, který se v podstatě snaží uspokojit potřeby mezinárodního trhu, obchodu a touhy po zisku. Je potřeba dosáhnout posunu takovým směrem, aby se do popředí dostala lidská práva těch, kteří jsou opomíjeni, kteří mají velkou hodnotu pro společnost a na které má současný systém největší dopady. Těchto lidí se musíme zeptat, jakým způsobem chtějí produkovat potraviny pro lidi žijící v jejich oblasti, jaké potraviny jsou v souladu s jejich kulturou, ekonomikou a společností. Jde hlavně o to, jak zaangažovat producenty potravin, především drobné producenty potravin. Musíme je vnímat jako opravdové držitele práv, a ne jako aktéry, jejichž hlasy nejsou slyšet. Jde o to dát prioritu jejich hlasu a uvést veřejné politiky v soulad s kritérii zakládajícími se na dodržování lidských práv.

Jaké nástroje a mechanismy lze využít k tomu, aby se veřejnost a rolníci stali hybateli a realizátory potravinové suverenity?

Většina mechanismů není uznávána a nijak se neodráží ve veřejných politikách. Fungují v naší společnosti, ale jsou neviditelné. Jde především o spolupráci a solidaritu na místní úrovni. Například zaměstnanost na místní úrovni. My rolníci jsme kolektivně největšími zaměstnavateli na světě, přispíváme k blahobytu našich komunit, které krmíme. Jsme v přímém kontaktu s lidmi, jež krmíme. Existuje velmi komplexní mechanismus zajišťující dialog a spolupráci mezi lidmi. Chceme, aby tyto mechanismy, které byly dosud v nejlepším případě vládami tolerovány, byly zviditelněny, obecně akceptovány, podporovány a aby se v konečném důsledku odrážely ve veřejných politikách. Protože v tuto chvíli veřejné politiky odrážejí jen realitu korporátního sektoru, který představuje velmi zanedbatelnou část produ-

centů potravin. V Rumunsku tak například zastupují méně než jedno procento producentů. Vznikají tak... Prohlubují se tak existující nerovnosti v potravinovém systému, což vede k větší chudobě a představuje to riziko do budoucna. Tato krize poukazuje na to, jakým se ubíráme směrem, jak jsou přijímána rozhodnutí, co je třeba zohlednit při přijímání rozhodnutí, kdo je konzultován atd. Musíme věnovat daleko více času tomu, že budeme komunikovat s vládami a vysvětlovat jim, v jaké realitě žijeme, sdílet s nimi naši vizi. Bohužel naše návrhy stále nejsou zohledňovány v rámci politického procesu.

Co je to agroekologie a na jakých principech se zakládá?

Agroekologie, z mého úhlu pohledu, se více vztahuje k praxi a praxe se zakládá na historické evoluci zemědělství, kterou určovali rolníci. Rolnictví a zemědělství představují celé dějiny zemědělské praxe a moudrosti, které je třeba lépe propojit s vědou, protože věda v průběhu posledního století příliš podporovala model zaměřující se ryze na produkci, který ničil životní prostředí, naše komunity a další. To by nám, doufejme, mohla agroekologie poskytnout. Oproti potravinové suverenitě je agroekologie vnímána jako jemnější, je o trochu méně kontroverzní pro naše vlády. Do agroekologie se snažíme začlenit daleko více než jen postupy. Koncept agroekologie pojmáme daleko obšírněji jako sociální hnutí, jako rozhodovací proces a podobně. Nicméně, podle mě, se agroekologie týká hlavně praxe a toho, jak využít všechny ty dobré věci, které rolníci v rámci zemědělství rozvinuli, a jak je dále využívat a vylepšovat a jak v první řadě omezit model průmyslového zemědělství zaměřený pouze na navýšení produkce.

A jak zlepšit způsob produkce potravin, protože musíme zohledňovat životní prostředí, nejde jen tak o nějakou aktivitu. K velké koncepci agroekologie nepřispívali, bohužel, jen rolníci a sociální hnutí, ale na mezinárodní úrovni a v různých politických prostorách se i soukromý sektor snažil tento proces ovlivnit. To vedlo ke vzniku koncepce agroekologie, která obsahuje i biotechnologii, a celá politická koncepce se tak stává trochu schizofrenní. To je riziko, které vzniká vždy, když se naše myšlenky a politické návrhy stávají mainstreamem.

Jsou potravinová suverenita, agroekologie a UNDROP nějakým způsobem propojené?

V první řadě všechny návrhy vychází z rolnického hnutí. Je to náš způsob, jak ovlivnit rozhodovací procesy na globální úrovni a všech ostatních úrovních. Uvědomili jsme si, že nestačí obrátit se na OSN a naše vlády pouze s jedním řešením, jedním směrem. Nemůžeme navrhnout pouze lidská práva, musíme hovořit o ekonomice, musíme hovořit o klimatické krizi a skutečností je, že čelíme všem těmto složitým problémům a máme pro ně řešení. Potravinová suverenita je politický projekt, který navrhuje, aby se rolníci vždy účastnili rozhodovacích procesů. I když dnes padnou dobrá rozhodnutí, zítra mohou být změněna. Proto je principiálně důležité, aby se rolníci vždy procesu účastnili, a ne pouze jako jeden z aktérů multilaterálního systému a jako aktér sedící u nejzazšího rohu stolu, jehož hlas není ve změti mnoha bílých hlasů ani slyšet. U jednacího stolu musí sedět na privilegovaném místě. Agroekologie je o každodenní praxi, o způsobech produkce potravin, souvisí s vědou a akademickým světem a my ji musíme podporovat a chránit. V tom spočívá naše zásada spolupráce. Chceme-li uspět, musíme spolupracovat s dalšími společenskými aktéry. Nejde pouze o jednu kategorii, jde o zlepšení života pro všechny. Budeme-li jednat společně, budeme mít u vyjednávacího stolu více argumentů, tím bude naše síla větší, posílíme tím i akademickou obec a tak dále. UNDROP je specifický nástroj, který vyplynul ze snahy vzdorovat a bránit se. Jde o strategický nástroj. Je zázrakem, že deklarace byla schválena před začátkem této krize. Nedovedu

si představit, k čemu by to vedlo, kdyby měl celý proces trvat ještě další rok. Je to skvěle načasovaný nástroj. Když se podíváme na to, jak se útočí na lidská práva v krizových dobách, vidíme, o jak důležitý boj se jednalo a stále se jedná. V deklaraci UNDROP najdete definici potravinové suverenity a její součástí je i agroekologie.

Těším se na to, že celá tato zdravotní krize skončí, abychom se mohli vrátit k práci na mezinárodní úrovni a mohli dále vytvářet podpůrné mechanismy pro implementaci deklarace. V tuto chvíli využíváme deklaraci k tomu, abychom hovořili o tom, co se děje na národní úrovni, jaké dopady má covid na naše práva. Naše práva na přístup k trhu, naše práva na důstojné pracovní podmínky, naše práva na půdu. Mnoho zemí dnes privatizuje půdu proto, aby získali půjčky od mezinárodních bank. V průběhu této krize dochází k mnohému zneužívání nejen ve společnosti, ale i na mezistátní úrovni. Jsme svědky toho, jak na mezistátní úrovni chybí solidarita, což prohlubuje nerovnosti, a proto využíváme tento nástroj, aby nás bylo slyšet.

Ramona Duminicia je členkou Eco Ruralis, největší Rumunské organizace zastupující rolníky, a La Via Campesina, největšího dnešního hnutí, sdružujícího a zastupujícího na 200 milionů rolníků, ženských spolků a původních obyvatel tohoto světa. S Ramonou jsme probrali politické aktivity a nástroje, které využívají v rámci boje za rozpoznání rolníků, sociální a klimatickou spravedlnost a ve snaze posílit potravinovou suverenitu – tedy participativní a inkluzivní utváření našich vlastních potravinových systémů.

5

Deklarace mezinárod- ního fóra pro agroekologii

**NYÉLÉNI, MALI
27. ÚNORA 2015**

Jsme delegáti zastupující různorodé organizace a mezinárodní hnutí drobných producentů potravin a spotřebitelů, včetně rolníků, původních obyvatel a komunit (spolu s lovci a sběrači), rodinných zemědělců, lidí pracujících ve venkovských oblastech, pastevců, rybářů a městských obyvatel. Tyto různorodé skupiny, které zastupujeme, produkují 70 % všech potravin, kterými se lidstvo živí. Jsou nejdůležitějšími globálními investory v zemědělství, stejně jako hlavními poskytovateli pracovních míst a živobytí na světě.

Naše setkání se konalo od 24. do 27. února 2015 v Centru Nyéléni v Sélingué, v Mali. Cílem tohoto setkání bylo najít společný základ pro to, aby byla agroekologie vnímána jako klíčový prvek potravinové suverenity. Dalším cílem našeho setkání bylo vypracovat společné strategie na podporu agroekologie a na její ochranu před kooptací. Lidem v Mali jsme vděční za to, že nás přivítali v této krásné zemi. Šli nám příkladem a naučili jsme se od nich, že dialog o našich odlišných formách znalostí se zakládá na vzájemném naslouchání plném respektu a na kolektivní konstrukci sdílených rozhodnutí. Projevujeme solidaritu našim malijským sestrám a bratrům, kteří v boji za ochranu svých území před poslední vlnou uchvacování půdy, která se týká tolika našich zemí, někdy obětují i vlastní život. Jádrem agroekologie je skutečnost, že všichni společně jsme součástí kruhu života, a to znamená, že musíme stát při sobě i v boji proti uchvacování půdy a kriminalizaci našich hnutí.

STAVÍME NA MINULOSTI, DÍVÁME SE DO BUDOUCNOSTI

Naše národy, lidé, organizace a komunity už zásadně pokročili v definici potravinové suverenity jako sdíleného jmenovatele společného boje za spravedlnost a jako širšího rámce pro agroekologii. Systémy produkce našich předků se vyvíjely po

dlouhá tisíciletí a v posledních 30 až 40 letech se těmto postupům začalo říkat agroekologie. Součástí naší agroekologie jsou úspěšné postupy a produkce, územní procesy a postupy vycházející ze vzájemných vztahů mezi zemědělci, školy nabízející vzdělávací programy, stejně jako námi vypracované sofistikované teoretické, technické a politické zásady.

V roce 2007 se mnoho z nás sešlo zde v Nyéléni na Fóru pro potravinovou suverenitu s cílem posílit naše spojení a rozšířit a prohloubit naše porozumění potravinové suverenitě prostřednictvím kolektivní spolupráce mezi různými skupinami. Stejně tak se setkáváme i nyní v roce 2015 na Fóru pro agroekologii, abychom obohatili agroekologii o dialog mezi různorodými producenty potravin, spotřebiteli, městskými komunitami, ženami, mládeží a dalšími skupinami. Naše hnutí, která se zorganizovala globálně a regionálně v rámci Mezinárodního plánovacího výboru pro potravinovou suverenitu IPC (International Planning Committee for Food Sovereignty), udělala dnes nový a historický krok vpřed.

Různorodé skupiny drobných producentů potravin, kteří se drží zásad agroekologie, generují místní znalosti, podporují sociální spravedlnost, pečují o svou identitu a kulturu a posilují soběstačnou existenci venkovských oblastí. Drobní zemědělci jsou těmi, kteří budou střežit naši důstojnost, pokud se rozhodneme produkovat potraviny agroekologickým způsobem.

PŘEKONÁVÁNÍ ČETNÝCH KRIZÍ

Agroekologie je odpovědí na to, jak transformovat a napravit naši hmotnou realitu v oblasti produkce potravin a ve venkovských oblastech, které byly zdevastovány průmyslovou produkcí potravin a jejími tzv. Zelenými a Modrými revolucemi. Agroekologii vnímáme jako klíčovou formu odporu vůči ekonomickému systému, který upřednostňuje zisk nad životem.

Korporátní model produkuje nadměrné množství potravin, které jsou pro nás jedovaté, ničí úrodnost půdy, je zodpovědný za odlesňování venkovských oblastí, kontaminaci vody a acidifikaci oceánů a úhyn rybích populací. Pro život nezbytné přírodní zdroje se staly obchodovanou komoditou a narůs-

tající výrobní náklady nás vyhání z našeho území. Osivo je zemědělcům zcizováno za účelem opětovného prodeje za přemrštěně vysoké ceny a zároveň dochází k jeho přešlechtování na druhy, které jsou závislé na finančně nákladných a kontaminujících agrochemických prostředcích. Průmyslová produkce potravin je klíčovou příčinou početných krizí v oblasti klimatu, produkce potravin, životního prostředí, veřejného zdraví a dalších. Dohody o volném obchodu a korporátních investicích, dohody o řešení konfliktů mezi investorskými státy, chybná řešení jako trhy s emisními povolenkami a rozšiřující se financionalizace půdy a potravin, stejně jako další faktory, vedou k dalšímu prohlubování těchto krizí. Agroekologie v rámci potravinové suverenity nabízí společnou cestu vedoucí k řešení těchto konfliktů.

AGROEKOLOGIE NA KŘÍŽOVATCE

Systémy průmyslové výroby potravin začínají vyčerpávat svůj potenciál produkce i zisku, a to z důvodu interních rozporů, mezi něž patří degradace půdy, plevel odolný vůči herbicidům, vyčerpané rybí populace, monokultury zdecimované škůdci a nemocemi a stále zřejmější negativní dopady emisí skleníkových plynů, zdravotnická krize související s podvýživou, obezitou, diabetem, střevními nemocemi a rakovinou způsobenými stravou, jejíž hlavní součástí jsou průmyslově vyrobené a nekvalitní potraviny.

Tlak ze strany obyvatel vedl k tomu, že mnoho multilaterálních institucí, vlády, univerzity a výzkumná centra, některé neziskové organizace, korporace a další konečně začali uznávat „agroekologii“. Nicméně se jí snažili předefinovat jako omezený soubor technologií, který nabízí nástroje, jež by mohly zmírnit krizi udržitelnosti průmyslové produkce potravin, zatímco stávající mocenská struktura zůstane zachována. Tato kooptace agroekologie za účelem vylepšení systémů průmyslové produkce potravin a využívání agroekologie pro zkrášlování environmentálního diskurzu má mnoho názvů. Mluví se o klimaticky inteligentním zemědělství (climate smart agriculture), udržitelné nebo ekologické intenzifikaci (sustainable or ecological intensification), průmyslové monokulturní produkci „ekologických“

potravin atd. Toto pro nás není agroekologie, odmítáme takovéto pokusy a budeme bojovat, abychom odhalili a zablokovali tyto zákeřné snahy o přivlastňování si agroekologie.

Snahy o *zachování* průmyslového modelu nejsou opravdovým řešením klimatické krize, podvýchvy a ostatních problémů. Musíme podpořit *transformaci* a stavět na našich místních systémech produkce potravin, které nově propojí venkovské oblasti s městskými, které se budou zakládat na opravdu agroekologicky pojaté produkci potravin, drobném rybolovu, pastevectví, podpoře místních obyvatel a městských zemědělců atd. Nemůžeme dopustit, aby se agroekologie stala nástrojem modelu průmyslové produkce potravin. Vnímáme ji jako neodmyslitelnou *alternativu* tohoto modelu a jako prostředek nutný pro *transformaci* našeho způsobu produkce a spotřeby potravin v něco, co bude pro lidstvo a Matku Zemi lepší.

SPOLEČNÉ PILÍŘE A ZÁSADY AGROEKOLOGIE

Agroekologie je způsob života a jazyk

Přírody, který se učíme jako její děti. Nejedná se jen o soubor technologií a výrobních postupů. Nelze ji prosazovat všude stejným způsobem. Spíše vychází ze zásad, které mohou být podobné napříč našimi rozmanitými územími, ale jejich uplatňování se může velmi lišit s ohledem na jednotlivá odvětví, místní realitu a kulturu. Společným jmenovatelem však stále zůstává úcta vůči Matce Zemi a našim společným sdíleným hodnotám.

Agroekologické produkční postupy (smíšené kultury, tradiční rybolov a mobilní pastevectví, integrace plodin, stromů, hospodářských zvířat a rybích populací, hnojení, kompostování, místních osiv a živočišných plemen atd.) se zakládají na takových ekologických principech, jako je vkládání života do půdy, recyklace živin, dynamický management biodiverzity a úspory energie na všech úrovních. Agroekologie drasticky redukuje užívání externě kupovaných průmyslových vstupů. Agroekologie nepoužívá toxické látky, umělé hormony, GMO nebo jiné nebezpečné moderní technologie.

Území je klíčovým pilířem agroekologie.

Národy a komunity mají právo zachovat si vlastní

duchovní a hmotný vztah ke své zemi. Mají právo zabezpečovat, rozvíjet, kontrolovat a rekonstruovat své tradiční sociální struktury a obhospodařovat svou půdu a území, včetně rybolovných oblastí, a to jak politicky, tak sociálně. To jde ruku v ruce s úplným uznáním jejich zákonů, tradic, zvyklostí, systémů držby a institucí, což je základem uznání práva národů na sebeurčení a autonomii.

Kolektivní práva a přístup ke sdíleným veřejným statkům jsou zásadním pilířem agroekologie. Sdílíme přístup k územím, která jsou domovem pro mnohé rozdílné skupiny lidí, a máme sofistikované zvyklostní systémy, které regulují přístup k těmto statkům, zabraňují konfliktům a které chceme zachovat a posilovat.

Rozmanité znalosti a zkušenosti našich národů jsou pro agroekologii nepostradatelné. Tříbíme naše znalosti a poznatky prostřednictvím vzájemného dialogu (*diálogo de saberes*). Naše učení vychází z lidového vzdělávání, je horizontální a zajišťuje všem zúčastněným stranám rovnoprávné zacházení. Vzděláváme se ve vlastních školicích centrech a na vlastním území (zemědělci učí zemědělce, rybáři rybáře atd.). Vzdělávání probíhá napříč generacemi a zajišťuje výměnu informací mezi mladšími a staršími. Rozvoj agroekologie probíhá prostřednictvím naší vlastní inovace, výzkumu a prostřednictvím selekce a šlechtění našich plodin a zvířat.

Jádrem naší kosmovize je nezbytná rovnováha mezi přírodou, vesmírem a lidskými bytostmi. Uvědomujeme si, že my jako lidé jsme jen jednou ze součástí přírody a vesmíru. Sdílíme duchovní vazbu s naší zemí a sítí života. Milujeme svou zemi a své lidi. Bez tohoto přesvědčení bychom nemohli bránit naši agroekologii, bojovat za svá práva nebo živit svět. Odmítáme redukci všech forem života na obchodovanou komoditu.

Rodiny, komunity, družstva, organizace a hnutí jsou živnou a úrodnou půdou pro rozvoj agroekologie. Kolektivní sebeorganizace a aktivity jsou tím, co umožňuje rozvoj a šíření agroekologie, výstavbu místních potravinových systémů, a tím, co vzdoruje korporátní kontrole našich potravinových systémů. Solidarita mezi národy, mezi venkovskými a městskými oblastmi je zcela nezbytná.

Autonomie agroekologie vylučuje kontrolu ze strany globálních trhů a posiluje komunitní samosprávu. To znamená, že dochází k minimalizaci využití externě pořizovaných vstupů. Trhy musí být transformovány takovým způsobem, aby se jejich základem stala solidární ekonomika a etika zodpovědné produkce a spotřeby. Dochází tím k přímé a spravedlivé podpoře krátkých distribučních řetězců. Systém vychází též z transparentního vztahu mezi producenty a spotřebiteli a zakládá se na solidaritě sdílených rizik a zisků.

Agroekologie je politická a vyžaduje od nás, abychom zpochybnili a přeměnili mocenské struktury v naší společnosti. Kontrolu nad osivem, biologickou rozmanitostí, půdou a územím, vodami, znalostmi, kulturou a společně sdílenými statky musíme vložit do rukou lidí, kteří živí svět.

Chceme-li dosáhnout pokroku, jsou nezbytné ženy a jejich znalosti, hodnoty, vize a vedení. Migrace a globalizace znamená, že ženám přibývá práce, ale mají stále daleko omezenější přístup ke zdrojům než muži. Příliš často není jejich práce ani uznávána ani ceněna. Aby mohla agroekologie rozvinout svůj celý potenciál, musí být dosaženo rovnoprávného rozdělení moci, úkolů, rozhodovacích procesů a odměňování.

Mladí lidé společně se ženami představují jeden ze dvou hlavních sociálních pilířů rozvoje agroekologie. **Agroekologie se může stát radikálním prostorem pro mladé lidi, v němž mohou přispívat k sociální a ekologické transformaci, ke které dochází v mnohých současných společnostech.** Mladí lidé ponesou na svých bedrech odpovědnost za budoucí předávání kolektivních znalostí, které získali od svých rodičů, starších a předků. Jsou zprostředkovateli zásad agroekologie budoucím generacím. Agroekologie musí vytvořit územní a sociální dynamiku, jež bude vytvářet nové příležitosti pro mladé lidi na venkově a bude si cenit vedení žen.

I. Podporovat agroekologický způsob produkce prostřednictvím politik, které...

1. Mají územní a holistický charakter ve svém přístupu k otázkám sociálních, ekonomických a přírodních zdrojů.
2. Zajišťují přístup k půdě a zdrojům za účelem podpory dlouhodobých investic ze strany drobných producentů potravin.
3. Zajišťují inkluzivní a zodpovědný přístup k otázkám správy zdrojů, produkce potravin, politikám zadávání veřejných zakázek, městské a venkovské infrastruktury a městského plánování.
4. Podporují decentralizované a skutečně demokratické plánovací procesy ve spolupráci s příslušnými zástupci místních vlád a úřadů.
5. Podporují příslušné zdravotní a hygienické předpisy, které nediskriminují drobné producenty a zpracovatele potravin, kteří se drží agroekologických principů.
6. Začleňují a zohledňují zdravotní a výživové aspekty agroekologie a tradičních léčebných praktik.
7. Zajišťují pastevcům přístup k pastvinám, migračním trasám a vodním zdrojům, stejně jako k mobilním službám v oblasti zdraví, vzdělávání a veterinární péče, které vychází a jsou kompatibilní s tradičními zvyklostmi.
8. Zajišťují zvyková práva související s veřejnými statky. V oblasti osiv zajišťují politi-

ky, které zaručí kolektivní práva rolníků a místních obyvatel na užívání, vyměňování, šlechtění, selekci a prodej vlastního osiva.

9. Jsou pro mladé lidi atraktivní a podporují je ve snahách stát se součástí agroekologické produkce potravin prostřednictvím posilování přístupu k půdě a přírodním zdrojům, zajištění přiměřeného příjmu a výměny a přenosu znalostí.
10. Podporují městskou a příměstskou agroekologickou produkci.
11. Chrání práva komunit, které praktikují divoký lov, lov a sběr na svém tradičním území a podporují opětovnou ekologickou a kulturní obnovu území s cílem zajistit jeho původní hojnost.
12. Implementují politiky zaručující práva komunit rybářů.
13. Implementují pokyny pro řízení vlastnictví půdy Výboru pro zajišťování potravin ve světě (CFS) a pokyny pro drobný rybolov organizace FAO.
14. Rozvíjí a implementují politiky a programy, které zaručují právo na důstojný život pro osoby pracující ve venkovských oblastech, včetně agrární reformy a školení v oblasti agroekologie.

II. Sdílení znalostí

1. Horizontální výměna znalostí (rolník s rolníkem, rybář s rybářem, pastevec s pastevcem, spotřebitel a producent atd.) a mezigenerační výměna mezi generacemi a napříč tradicemi, včetně sdílení nových myšlenek. Upřednostňované musí být ženy a mladí lidé.

2. Lidé musí mít kontrolu nad tím, čím se zabývá výzkum, jaké si stanovuje cíle a jakou využívá metodologii.
3. Vytvořit systém, v rámci něhož by bylo možné se učit z historických zkušeností a dále na nich stavět.

III. Uznání centrální role žen

1. Boj za rovná práva žen ve všech oblastech agroekologie, včetně pracovněprávní oblasti, přístupu k veřejným statkům, přímého prodeje na trzích a kontroly příjmů.
2. Programy a projekty musí plně začleňovat ženy, a to ve všech etapách, od prvotní formulace, přes plánování, aplikaci a rozhodovací procesy.

IV. Posilování místních ekonomik

1. Podporovat místní trhy pro místní produkty.
2. Podporovat rozvoj alternativní finanční infrastruktury, institucí a mechanismů za účelem podpory jak producentů, tak spotřebitelů.
3. Přebudovat trhy s potravinami prostřednictvím nových solidárních vazeb mezi producenty a spotřebiteli.
4. Je-li to vhodné, rozvinout vazby s lidmi, kteří mají zkušenost se solidární ekonomikou a participativními záručními systémy.

V. Dále rozvinout a rozšiřovat naši vizi o agroekologii

1. Vyvinout komunikační plán pro naši vizi o agroekologii.
2. Propagovat agroekologické aspekty v oblasti zdravotní péče a výživy.

3. Propagovat územní přístup agroekologie.
4. Propagovat postupy, které mladým lidem umožní neustále znovuoobnovovat naši agroekologickou vizi.
5. Propagovat agroekologii jako klíčový nástroj pro snížení množství potravinového odpadu a ztrát napříč potravinovými systémy.

VI. Vytvářet spojení

1. Konsolidovat a posilovat existující spojení, jako např. s Mezinárodním plánovacím výborem pro potravinovou suverenitu (IPC).
2. Rozšířit naše spojení o další sociální hnutí a veřejné výzkumné organizace a instituce.

VII. Chránit biodiverzitu a genetické zdroje

1. Chránit, respektovat a zajistit spravování biodiverzity („stewardship of biodiversity“).
2. Znovu získat kontrolu nad osivem a reprodukčním materiálem a implementovat práva producentů na užívání, prodej a výměnu vlastního osiva a živočišných plemen.
3. Zajistit, aby komunity rybářů hrály nejdůležitější roli při kontrole námořních a vnitrozemských vodních cest.

VIII. Ochladit planetu a přizpůsobit se klimatickým změnám

1. Zajistit, aby mezinárodní instituce a vlády uznaly agroekologii tak, jak je definována v tomto dokumentu, jako primární řešení a přizpůsobování se klimatickým změnám, narozdíl od „klimaticky inteligentního zemědělství“ („climate smart agriculture“) či jiných falešných verzí agroekologie.
2. Identifikovat, dokumentovat a sdílet dobré zkušenosti místních iniciativ s agroekologií s ohledem na klimatické změny.

IX. Odsoudit korporátní organizace a jiné instituce, které se snaží zmocnit agroekologie, a bojovat proti nim

1. Bojovat s korporátními organizacemi a institucemi, které se snaží zmocnit agroekologie jako nástroje pro propagaci GMO a dalších falešných řešení a nových nebezpečných technologií.
2. Odkrýt vlastní zájmy korporátních organizací skrývající se za technickými řešeními v podobě klimaticky inteligentního zemědělství, udržitelné intenzifikace a „vylepšení“ průmyslové akvakultury.
3. Bojovat proti komodifikaci a financionalizaci ekologických přínosů agroekologie.

Agroekologii jsme vybudovali prostřednictvím mnoha iniciativ a bojů. Máme právo stát v jejím čele i do budoucna. Politikové nemohou agroekologii dále rozvíjet bez nás. Musí respektovat a podporovat naše agroekologické postupy namísto toho, aby podporovali síly, které nás ničí. Vyzýváme všechny, aby se k nám přidali a dále s námi kolektivně rozvíjeli agroekologii jako součást našeho společného boje za lepší svět. Svět, jehož základem bude vzájemný respekt, sociální spravedlnost, rovnost, solidarita a harmonie s naší Matkou Zemí.

6

Evropská deklarace KPZ

2016

PREAMBULE

Po celé Evropě se sdružují lidé s cílem znovu vzít do rukou rozhodování o tom, jaké bude zemědělství, zpracování a distribuce jídla na našem talíři. Vytváříme proto systémy založené na našich místních komunitách. Chceme mít právo podílet se na utváření našeho potravinového a zemědělského systému, proto spojujeme své síly k prosazení potravinové suverenity.

Je nejvyšší čas řešit katastrofální důsledky průmyslového potravinářství. Jídlo je příliš důležité na to, abychom s ním zacházeli jako s pouhým zbožím. Hnutí Komunitou podporovaného zemědělství (KPZ) přináší praktická a komplexní řešení potravinové krize. Je to mohutné a pestré společenství s jasným společným zájmem. Jeho členové se navzájem podporují při vytváření solidárních, ekonomicky životaschopných a ekologicky udržitelných potravinových systémů. Stovky tisíc lidí po celé Evropě vytvářejí nové postupy a iniciativy, sdružují se v sítích a dokazují tak, že KPZ funguje.

Tato deklarace staví na již existujících dokumentech i zkušenostech a jejím cílem je vytvoření společné základny pro další rozvoj KPZ.

DEFINICE

Komunitou podporované zemědělství (KPZ) je přímé partnerství, založené na vztahu mezi lidmi, konkrétně mezi skupinou spotřebitelů a jedním nebo několika producenty. Rizika, odpovědnost i výnosy se sdílejí na základě závazné dlouhodobé dohody.

ZÁKLADNÍ PRINCIPY

KPZ není statický, ale dynamický model podobně jako například zahrada: vyvíjí se a roste díky každodenní péči. Jednotlivé skupiny KPZ jsou nezávislé.

Domluvili jsme se na následujících principech, které budou sloužit jako společný základ pro růst hnutí KPZ:

- Odpovědná péče o půdu, vodu, semena a další společné statky prostřednictvím agroekologických principů a postupů, uvedených v této deklaraci a v deklaraci Nyéléni 2015.
- Potraviny jako společný statek, ne jako komodita.
- Zemědělská produkce v přiměřeném lidském měřítku, vycházející z místních podmínek a znalostí.
- Spravedlivé pracovní podmínky a slušný příjem pro všechny zúčastněné.
- Úcta k životnímu prostředí a péče o dobré podmínky pro zvířata.
- Čerstvé, lokální, sezónní, zdravé a různorodé potraviny pro všechny.
- Rozvíjení komunity prostřednictvím přímého a dlouhodobého vztahu, zahrnujícího sdílenou odpovědnost, rizika i výnosy.
- Aktivní účast založená na důvěře, vzájemném porozumění, úctě, transparentnosti a spolupráci.
- Vzájemná podpora a solidarita napříč státy.

SPOLEČNÉ CÍLE

Chceme vybudovat silnou koalici KPZ a jejich národních sítí napříč Evropou. Naše hlavní cíle jsou:

- Posilovat hnutí KPZ a pomáhat novým skupinám k úspěšnému rozvoji.
- Umožnit výměnu znalostí a dovedností mezi komunitami v různých zemích.
- Provádět participativní průzkumy na zapojených hospodářstvích a v národních sítích.

- Podporovat a vzdělávat členy, aby pomáhali rozvíjet hnutí KPZ.
- Představit výhody KPZ pro celou společnost.
- Pomáhat komunitám KPZ na mezinárodní, evropské i místní úrovni se zaváděním našich principů.
- Angažovat se v rozhodování o místních potravinových systémech.
- Spolupracovat s hnutím za potravinovou soběstačnost a posílit naše vazby na hnutí, která se zaměřují na sociální a solidární ekonomiku.

Jsme občanské hnutí: věříme, že síla KPZ spočívá ve věcné, každodenní práci a v blízkých, osobních vztazích. Spolupracujeme navzájem, se zemědělci v našich komunitách i s půdou, která nás živí.

TO JSOU
PRINCIPY,
KTERÉ NÁS
SPOJUJÍ.

Deklarace OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech

LA VIA CAMPESINA

DEKLARACE OSN O PRÁVECH ROLNÍKŮ: HISTORIE, VÍTĚZSTVÍ A BUDOUCÍ VÝZVY ZA LEGITIMNÍ PŘÍSTUP K PŮDĚ!

Generální shromáždění Organizace spojených národů přijalo 17. prosince 2018 *Deklaraci OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech* (UNDROP). Tento politický nástroj, který dnes vnímáme jako vítězství, byl iniciativou La Via Campesina (LVC) v rámci neoliberální ofenzívy, která ohrožovala existenci rolníků a potravinovou suverenitu.¹

V průběhu mnoha let se na úrovni hnutí interně debatovalo o návrhu na vytvoření mezinárodního nástroje. V roce 2001 o tom konkrétněji jednali členové rolnického hnutí na konferenci o Agrární reformě a právech rolníků, kterou v Indonésii uspořádala organizace Serikat Petani Indonesia (SPI).

Později v roce 2004 během IV. Mezinárodní konference LVC v Sao Paulu rolnické hnutí schválilo svůj akční plán s cílem vytvořit mezinárodní právní nástroj na ochranu práv rolníků. Následovně během Mezinárodní konference o právech rolníků, kterou zorganizovalo hnutí LVC v Jakartě, vznikl první návrh Deklarace o právech rolníků – žen a mužů, který byl poté ve stejném roce ratifikován na V. Mezinárodní konferenci La Via Campesina v Maputu. Právě tehdy, ve spolupráci s několika dalšími spojenci, kteří se mezitím k hnutí připojili, jako CETIM a FIAN International, La Via Campesina zahájila proces, který vyústil v 18 let kolektivních pochodů a mobilizací s cílem vytvořit krůček po krůčku formální mezinárodní nástroj na podporu lidských práv rolníků a rolnic.

Tato deklarace je pro miliony rolníků a dalších členů venkovských komunit, jejichž život a prostředí na obživu závisí na jejich půdě, lesích, řekách a oceánech, strategickým nástrojem na posílení

boje a návrhů organizací zastupujících osoby z venkovských oblastí. Zároveň tato deklarace poskytuje jurisprudenci a mezinárodní právní perspektivu pro legislativu a veřejné politiky na všech institucionálních úrovních, jejichž cílem je posílit ty, kteří žijí svět.

V současné době rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech čelí různým formám strukturální diskriminace, když se jako producenti potravin ve svých komunitách snaží zajistit si důstojný životní standard. Často čelí nucenému vysídlování, marginalizaci, ba dokonce smrti. |

Potravinová krize, která se v 90. letech dále prohlubovala a trvá dodnes, je krizí, která byla jako taková uznána i organizací FAO, vedla Radu OSN pro lidská práva (UNHRC) k provedení studie, která odhalila, že diskriminace, které rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech čelí, má kořeny v nerovném přístupu a kontrole půdy, biodiverzity a dalších přírodních statků. Omezený přístup k trhům a výrobním prostředkům zabraňuje komunitám rolníků v zajištění důstojných prostředků obživy.

Studie upozorňuje na to, že tato nespravedlnost se často ještě prohlubovala prostřednictvím národních zemědělských politik, jejichž cílem byl prospěch malé elitní skupiny zemědělců, vlastníků půdy, podnikatelů v průmyslovém zemědělství a korporátního agrobyznysu. Studii provedl a na svém 21. zasedání schválil Poradní výbor UNHCR v roce 2012.

Později v září 2012 vznikla otevřená mezivládní pracovní skupina (OEIWG) s vyjednávacím mandátem, která dokončila a Výboru OSN pro lidská práva předložila návrh „*Deklarace OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech*“. Mezi lety 2013 a 2018 proběhlo pět vyjednávacích zasedání. 28. září 2018 během 39. zasedání UNHCR čtyřicet sedm členských států svou většinou odhlasovalo schválení Deklarace OSN, čímž připravilo půdu pro její konečné schválení Valným shromážděním OSN 17. prosince 2018.

Toto historické vítězství přichází v rozhodující době, jelikož 1,2 miliardy rolníků a jejich rodin, kteří tvoří třetinu světové populace, čelí mnohačetnému systematickému porušování práv. Jde o dobu

závažného oklešťování práv pracujících, privatizace a destrukce společných přírodních statků. O dobu, ve které si kapitál nelegitímně přivlastňuje půdu, vodu, minerály, ropu, osivo a biodiverzitu. A je zcela jasné, že obchodní aktivity v oblasti zemědělství, vody a těžby minerálů jen přispívají k vyčerpávání přírodních statků.

V oblasti produkce a uvádění produktů na trh dnes rolníci čelí mnoha nepříznivým vládním politikám. Jejich pracovní podmínky jsou velmi špatné, jsou vyháněni z vlastní půdy a území a často se stávají obětmi kriminalizace a vražd.

Rolníci také nejvíce čelí chudobě a hladu. Podle zprávy FAO z roku 2018 o potravinové suverenitě a výživě ve světě trpí hladem stále více lidí a chudoba se přímo týká více než 821 milionů obyvatel, jejichž většinu tvoří chudí rolníci. Biologická rozmanitost je pro obživu rolníků a udržitelný systém produkce potravin nepostradatelná. Podle nedávno vydané zprávy FAO z roku 2019 „*Stav světové biologické rozmanitosti pro potraviny a zemědělství*“ biologická rozmanitost klesá.

Stěžejním tématem UNDROP je právo na půdu, osivo a biologickou rozmanitost, stejně jako řada kolektivních práv zakotvených v potravinové suverenitě, která vychází z práva člověka na určení vlastního potravinového a zemědělského systému a práva na zdravé a kulturně vhodné potraviny.

Deklarace OSN o právech rolníků uvádí do pohybu sociální hnutí, jehož cílem je eliminovat zákoněné okolnosti a nedostatky umožňující vykořisťování, represí a vysídlování rolníků v zájmu kapitálu a velmi často za podpory vlád a mezinárodních institucí. Zároveň rolníkům a jiným osobám pracujícím ve venkovských oblastech poskytuje nástroj, jak od svých vlád vyžadovat schválení veřejných politik, jejichž cílem bude předcházení a řešení sociální nespravedlnosti.

Tato Deklarace OSN také uznává kolektivní právo rolníků a zemědělců bojovat za kolektivní a individuální přístup k půdě, osivu, vodě, biologické rozmanitosti a přírodním zdrojům, stejně jako sociálnímu zabezpečení, řádné zdravotní péči a bezpečným pracovním podmínkám. Zdůrazňováním toho, že všechna občanská, politická, ekonomická, sociální,

kulturní, environmentální a kolektivní práva jsou provázaná a nedělitelná, tato Deklarace OSN podporuje transformativní reformy, které budou čelit destruktivním praktikám korporátní moci.

Kromě toho, že text obsahuje zvláštní článek věnovaný povinnostem, Deklarace OSN v každém článku stanovuje státům řadu povinností a doporučení. Deklarace tudíž nejen vysvětluje práva rolníků, ale zároveň hovoří o mechanismech a nástrojích, které mohou státy využít pro jejich zajištění. V této souvislosti opětovně vyzdvihuje důležitost agrární reformy, která bude zaručovat právo na půdu.

Deklarace OSN poskytuje globální rámec pro národní legislativu a politiky s následujícími cíli:

- Zlepšení ochrany práv rolníků (mužů, žen a mladých lidí) a způsoby, jak zajistit řádné živobytí ve venkovských oblastech.
- Posílení potravinové suverenity, snaha bojovat proti klimatickým změnám a ochrana biologické rozmanitosti.
- Zavedení opravdové agrární reformy a ochrana rolnických komunit, které musí čelit uchvacování půdy.
- Zajištění práva rolníků na skladování, užívání, výměnu a prodej osiva.
- Zajištění důstojných a odpovídajících cen za rolnickou produkci a spravedlivé pracovní podmínky pro lidi pracující ve venkovských oblastech.
- Uznávání práv rolnic a mladých lidí, stejně jako zajištění sociální spravedlnosti pro lidi všech kast, tříd, ras a etnik bez jakékoliv diskriminace.

Deklarace OSN tímto zaručuje, že lidská práva budou platit pro všechny lidi, a nejen pro hrstku z nich. Potvrzuje, že práva obyvatel venkova mají plnou platnost, zplnomocňuje členské státy OSN a připomíná jim povinnost chránit a rozvíjet práva rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech.

V tomto smyslu je úkolem hnutí La Via Campesina chopit se tohoto nástroje a mobilizovat svou základnu, zorganizovat politická školení o tomto nástroji, využít právní postupy na obranu rolníků, apelovat na společnost, aby vytvořila regionální a národní strategie pro implementaci této Deklarace OSN tak, aby státy na všech úrovních plnily své povinnosti a zajistily důstojnost a spravedlnost těm, kteří zajišťují potravinovou suverenitu na celém světě.

KRMÍME NAŠE
NÁRODY
A BUDUJEME
HNUTÍ, ABYCHOM
ZMĚNILI SVĚT!
AŽ JE NÁŠ BOJ
MEZINÁRODNÍ,
AŽ JE MEZINÁRODNÍ
I NADĚJE!

VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ
Distr. general, 21. ledna 2019

SEDMDESÁTÉ TŘETÍ ZASEDÁNÍ

74. bod pořadu jednání (b)
Rezoluce přijatá Valným shromážděním OSN
17. prosince 2018
[ke zprávě Třetího výboru (A/73/589/Add.2)]¹

73/165. Deklarace OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech

Valné shromáždění
vítá schválení Deklarace OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech Radou OSN pro lidská práva prostřednictvím rezoluce 3 9/12 28. září 2018

1. *schvaluje* Deklaraci OSN o právech rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech ve znění přílohy této rezoluce,
2. *vyzývá vlády*, agentury a organizace spadající pod OSN, a mezivládní a neziskové organizace k tomu, aby šířily povědomí o Deklaraci a prosazovaly její všeobecné respektování a porozumění,
3. *žádá* Generálního tajemníka, aby začlenil text Deklarace do dalšího vydání publikace Lidská práva: soubor mezinárodních nástrojů.

55. plenární zasedání
17. prosince 2018

Viz Oficiální zápis ze sedmdesátého třetího zasedání
Valného shromáždění OSN, Doplnění č. 53A (A/73/53/Add.I),
II. kapitola

18-22260 (8)261218240119
1822260

DEKLARACE OSN O PRÁVECH ROLNÍKŮ A JINÝCH OSOB PRACUJÍCÍCH VE VENKOVSKÝCH OBLASTECH

Valné shromáždění

s ohledem na principy vyplývající z Charty Organizace spojených národů, která uznává přirozenou důstojnost a rovná a nezcizitelná práva všech členů lidské rodiny jakožto základ svobody, spravedlnosti a míru ve světě,

v souladu s principy Všeobecné deklarace lidských práv,¹ Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace,² Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Mezinárodního paktu o občanských a politických právech,³ Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen,⁴ Úmluvy OSN o právech dítěte,⁵ Mezinárodní úmluvy o ochraně práv všech migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků,⁶ relevantních úmluv Mezinárodní organizace práce a dalšími relevantními mezinárodními nástroji, které byly přijaty na celosvětové nebo regionální úrovni,

znovu zdůrazňuje Deklaraci o právu na rozvoj a skutečnost, že právo na rozvoj⁷ je nezcizitelným lidským právem, na jehož základě jsou všechny lidské bytosti a všechny národy oprávněny podílet se na hospodářském, sociálním, kulturním a politickému rozvoji, přispívat k němu a mít z něho užitek takovým způsobem, aby mohla být plně požívána všechna lidská práva a základní svobody,

taktéž znovu potvrzuje Deklaraci OSN o právech původního obyvatelstva,⁸

1 Rezoluce 217 A (III).

2 Rezoluce 217 A (III).

3 Rezoluce 217 A (III).

4 OSN, Sbírka smluv, díl 660, č. 9464

5 Viz rezoluce 2200 A (XXI), annex.

6 Ibid., díl 2220, č. 39481.

7 Rezoluce 41/128, annex.

8 Rezoluce 61/295, annex.

opětovně potvrzuje, že všechna lidská práva jsou všeobecná, nedělitelná, vzájemně propojená, na sobě vzájemně závislá a vzájemně se posilují. Je třeba k nim přistupovat spravedlivým a rovnoprávným způsobem, za stejných podmínek a se stejným důrazem. Podpora a ochrana jedné kategorie práv nesmí nikdy vést státy k tomu, aby zanedbávaly podporu a ochranu práv jiných,

uznává osobitý vztah a interakci mezi rolníky, jinými osobami pracujícími ve venkovských oblastech a půdou, vodou a přírodou, ke kterým jsou vázáni a na nichž závisí jejich vlastní živobytí,

uznává také minulý, současný a budoucí přínos rolníků a jiných osob, pracujících ve venkovských oblastech a žijících na celém světě, k rozvoji, ochraně a zlepšení biologické rozmanitosti, která je základem potravinové a zemědělské produkce na celém světě, a jejich přínos k zajišťování práva na vhodné jídlo a potravinovou suverenitu, jež jsou zásadní pro dosažení mezinárodně schválených rozvojových cílů, včetně Agendy pro udržitelný rozvoj 2030,⁹

vyjadřuje znepokojení nad tím, že rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech jsou nepřiměřeně vystavováni chudobě, hladu a podvýživě,

vyjadřuje taktéž znepokojení nad tím, že rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech trpí následky environmentální degradace a klimatických změn,

vyjadřuje dále znepokojení nad tím, že rolníci na celém světě stárnou, mladí lidé stále více odcházejí do měst a odklánějí se od zemědělství z důvodu nedostatečné podpory a náročnosti života na venkově. Uznává nutnost zlepšení hospodářské diverzifikace ve venkovských oblastech a vytvoření nových příležitostí mimo zemědělství, především pro mladé lidi žijící na venkově,

vyjadřuje velké znepokojení nad narůstajícím počtem rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech, kteří jsou každoročně vyháněni nebo vysídlováni,

vyjadřuje také velké znepokojení nad velkým počtem případů sebevražd mezi rolníky v různých státech,

zdůrazňuje, že rolnice a jiné ženy žijící ve venkovských oblastech hrají významnou roli při zajišťování hospodářského přežití svých rodin. Přispívají k venkovské a národní ekonomice prostřednictvím práce v ekonomických odvětvích bez peněžní odměny, nicméně jim je často odpíráno právo na pronájem či vlastnictví půdy, právo na rovný přístup k půdě, výrobním zdrojům,

9 Rezoluce 70/1.

finančním službám, informacím, zaměstnání nebo sociálnímu zabezpečení a často se stávají oběťmi násilí a diskriminace mající různé podoby a projevy,

klade důraz na důležitost podpory a ochrany práv dítěte ve venkovských oblastech prostřednictvím vymýcení chudoby, hladu a podvýživy, podpory kvalitního vzdělání a zdravotní péče, ochrany před chemickými látkami a odpady a prostřednictvím vymýcení dětské práce v souladu s odpovídajícími povinnostmi v oblasti ochrany lidských práv,

dále zdůrazňuje, že existují různé faktory, které zabraňují tomu, aby byly lépe slyšet hlasy rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech, včetně drobných rybářů, osob pracujících v odvětví rybářství, pastevců, lesníků a dalších místních komunit, aby mohli lépe bránit svá lidská práva a práva držby, a aby zajistili udržitelné užívání přírodních zdrojů, na kterých závisí,

uznává, že přístup k půdě, vodě, osivu a dalším přírodním zdrojům je stále větší výzvou pro lidi žijící na venkově, a zdůrazňuje důležitost zlepšení přístupu k výrobním zdrojům a investicím do vhodného rozvoje venkova,

je přesvědčeno, že rolníkům a jiným osobám pracujícím ve venkovských oblastech by měla být poskytována podpora, aby mohli rozvíjet a využívat udržitelné postupy zemědělské produkce, které jsou v souladu s přírodou a podporují přírodu, nazývanou též v řadě zemí a regionů Matkou Zemí. Tyto postupy by měly respektovat biologickou a přírodní schopnost ekosystémů přizpůsobovat a regenerovat se prostřednictvím přírodních procesů a cyklů,

s ohledem na nebezpečné a vykořisťovatelské podmínky, které jsou charakteristické pro mnohé části světa, v nichž musí rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech pracovat, aniž by v práci mohli požívat základní lidská práva a aniž by jim byly zajištěny platy umožňující přežití či sociální zabezpečení,

vyjadřuje znepokojení nad tím, že jednotlivci, skupiny a instituce, které propagují a chrání lidská práva těch, kteří obhospodařují půdu a přírodní zdroje, čelí velkému riziku, že budou různými způsoby zastrášováni nebo dojde k útokům na jejich fyzickou integritu,

upozorňuje na to, že rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech často čelí složitostem při získávání přístupu k soudům, policejním úředníkům, žalobcům a právníkům, a to do té míry, že nejsou schopni využít možnosti bezprostřední nápravy či ochrany před násilím, zneužíváním a vykořisťováním,

vyjadřuje znepokojení nad tím, že dochází ke spekulacím s potravinami, navyšování koncentrace a nevyvážené distribuce potravinových systémů a nerovným mocenským vztahům v rámci hodnotového řetězce, což zabraňuje plnému zajištění lidských práv,

opětovně potvrzuje, že právo na rozvoj je nezczitelným lidským právem, na jehož základě všechny lidské bytosti a všechny národy jsou oprávněny podílet se na hospodářském, sociálním, kulturním a politickém rozvoji, přispívat k němu a mít z něho užitek takovým způsobem, aby mohla být plně požívána všechna lidská práva a základní svobody,

připomíná, že na základě obou mezinárodních paktů o lidských právech mají lidé plný a suverénní přístup ke všem svým přírodním zdrojům a přírodnímu bohatství,

uznává, že potravinová suverénita je v mnoha státech a regionech vnímána jako právo na určení vlastního potravinového a zemědělského systému a jako právo lidí na zdravé jídlo, které je v souladu s místní kulturou a bylo vyprodukováno prostřednictvím environmentálně vhodných a udržitelných postupů, které respektují lidská práva,

sí uvědomuje, že jednotlivec, který má závazky vůči jiným lidem a komunitě, ke které patří, přejímá zodpovědnost za to, že se bude snažit podporovat a chránit práva vyplývající z této Deklarace a národního práva,

opětovně zdůrazňuje, jak důležité je respektovat kulturní diverzitu, podporovat toleranci, dialog a spolupráci,

připomíná obsáhlý soubor úmluv a doporučení Mezinárodní organizace práce v souvislosti s pracovní ochranou a důstojnou prací, *upozorňuje na* Úmluvu o biologické rozmanitosti¹⁰ a Nagojský protokol o přístupu ke genetickým zdrojům a spravedlivém a vyváženém sdílení přínosů plynoucích z jejich využívání k Úmluvě o biologické rozmanitosti,¹¹

dále připomíná obsáhlou práci Organizace spojených národů pro výživu a zemědělství a Výboru pro zajištění potravin ve světě v souvislosti s právem na potraviny, právem na držbu, přístupem k přírodním zdrojům a dalšími právy rolníků, především Mezinárodní smlouvu o rostlinných a genetických zdrojích pro výživu a zemědělství,¹² a Dobrovolné pokyny organizace v souvislosti se zodpovědnou správou a řízením drůbeže, rybolovu a lesů v kontextu národního zajištění

10 OSN, Sbírka smluv, díl 1760, č. 30619.

11 Environmentální program OSN, dokument UNEP/CBD/COP/10/27, annex, rozhodnutí X/1.

12 OSN, sbírka smluv, díl 2400, č. 43345.

potravin,¹³ Dobrovolné pokyny pro zajištění udržitelného drobného rybolovu v kontextu zajištění potravin a vymýcení chudoby a Dobrovolné pokyny na podporu postupného zajištění práva na vhodné jídlo v kontextu zajištění potravin na národní úrovni,¹⁴

připomíná závěry Světové konference o agrární reformě a rozvoji venkova a na během ní schválenou Rolnickou chartu, ve které je zdůrazněna potřeba formulovat odpovídající národní strategie pro agrární reformu a rozvoj venkova a jejich propojení s ostatními národními strategiemi rozvoje, *opětovně potvrzuje*, že tato Deklarace a s ní související relevantní mezinárodní dohody by se měly vzájemně podporovat a sdílet společný cíl spočívající v lepší ochraně lidských práv, *je rozhodnuto* učinit nové kroky v souladu se závazkem mezinárodního společenství dosáhnout zásadního pokroku ve snahách posílit lidská práva, a to prostřednictvím silnějších a více podporovaných aktivit v oblasti mezinárodní spolupráce a solidarity, *je přesvědčeno* o nutnosti větší ochrany lidských práv rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech a koherentnějšího výkladu a provádění existujících mezinárodních norem a standardů v oblasti lidských práv,

Prohlašuje následující:

ČLÁNEK I.

DEFINICE ROLNÍKŮ A JINÝCH OSOB PRACUJÍCÍCH VE VENKOVSKÝCH OBLASTECH

1. Pro účely této Deklarace je rolníkem jakákoliv osoba, která se zabývá nebo se chce zabývat, sama nebo společně s jinými osobami nebo v rámci komunity, drobnou zemědělskou produkcí pro zajištění vlastní obživy či za účelem prodeje na trhu, a která významně závisí, i když ne nezbytně výhradně, na práci rodinných příslušníků nebo lidí žijících ve stejné domácnosti nebo jiných peněžně neodměňovaných způsobech práce, a která je významným způsobem propojena s půdou a na půdě závisí.
2. Tato Deklarace se vztahuje na jakoukoliv osobu, která se zabývá drobným zemědělstvím, výsadbou plodin, chovem hospodářských zvířat, pastevectvím, rybolovem, lesnictvím, lovem či sběrem, řemeslnými zemědělskými činnostmi nebo

souvisejícími činnostmi ve venkovských oblastech. Vztahuje se též na závislé rodinné příslušníky rolníků.

3. Tato Deklarace se vztahuje na původní obyvatele a místní komunity obhospodařující půdu, lidi praktikující transhuman-ci, kočovné a polokočovné národy, a lidi bez půdy vykonávající výše uvedené činnosti.
4. Tato Deklarace se dále vztahuje na nájemní pracovníky, včetně všech migrujících pracovníků bez ohledu na jejich migrační status, a sezónní pracovníky na plantážích, zemědělských farmách, v lesích, v akvakultuře a v agroprůmyslových podnicích.

ČLÁNEK II.

OBEČNÉ POVINNOSTI STÁTŮ

1. Státy respektují, chrání a dodržují práva rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech. Bezodkladně musí přijmout legislativní, správní a další příslušné kroky pro to, aby postupně zaručily plné dodržování práv vyplývajících z této Deklarace, která nelze s okamžitou platností zaručit.
2. Zvláštní pozornost je třeba věnovat provádění této Deklarace v souvislosti s právy a zvláštními potřebami rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech, včetně starších lidí, žen, mladých lidí, dětí a lidí s postižením, s ohledem na četné podoby diskriminace, kterým je nutno čelit.
3. S ohledem na specifickou legislativu týkající se původních obyvatel státy před přijetím a implementací legislativy, politik, mezinárodních dohod a dalších rozhodovacích procesů, které mohou mít dopad na životy rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech, konzultují a v dobré víře spolupracují s rolníky a ostatními osobami pracujícími ve venkovských oblastech, a to prostřednictvím organizací, které je reprezentují, komunikují a shání podporu rolníků a ostatních osob pracujících ve venkovských oblastech, na něž by mohla mít daná rozhodnutí dopad, a to ještě předtím, než jsou tato rozhodnutí přijata. Reagují na jejich stanoviska, zohledňují existující mocenské nepoměry mezi různými stranami a zajišťují aktivní, svobodnou, efektivní, smysluplnou a informovanou účast jednotlivců a skupin v souvisejícím rozhodovacím procesu.

¹³ Organizace spojených národů pro výživu a zemědělství, dokument 14 4/9 (C 2013/20), appendix D.

¹⁴ E/CN.4/2005/131, annex

4. Státy podrobně vypracovávají, vykládají a provádějí relevantní mezinárodní dohody a standardy, k nimž se zavázaly, a to v souladu s vlastními závazky v oblasti dodržování lidských práv, které se vztahují na rolníky a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech.
5. Státy přijímají potřebná opatření, aby zajistily, že nestátní subjekty, které podléhají státní regulaci, jako soukromoprávní subjekty a organizace, nadnárodní korporace a další obchodní podniky, budou respektovat a posilovat práva rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech.
6. Státy uznávají důležitost mezinárodní spolupráce při posilování národních iniciativ souvisejících s naplňováním cílů této Deklarace a přijímají příslušná a efektivní opatření za tímto účelem,

a to na mezistátní úrovni, a odpovídajícím způsobem v partnerství s relevantními mezinárodními a regionálními organizacemi a občanskou společností, především organizacemi zastupujícími rolníky a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech. Mezi takováto opatření lze zahrnout následující:

- a) zajistit, aby relevantní mezinárodní spolupráce, včetně mezinárodních rozvojových programů, byla inkluzivní, přístupná a relevantní pro rolníky a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech,
- b) umožnit a podporovat budování kapacit i prostřednictvím výměny a sdílení informací, zkušeností, školicích programů a osvědčených postupů,
- c) umožnit spolupráci v oblasti výzkumu a přístupu k vědeckým a technickým znalostem,
- d) řádným způsobem poskytovat technickou a ekonomickou pomoc, na základě vzájemné dohody umožňovat přístup a sdílení přístupných technologií a transfer technologií, především do rozvíjejících se zemí,
- e) zlepšit fungování trhů na globální úrovni a umožnit včasný přístup k tržním informacím, včetně informací týkajících se potravinových rezerv, ve snaze zabránit extrémní volatilitě cen za potraviny a atraktivitě spekulací.

ČLÁNEK III.

ROVNOST A NEDISKRIMINACE

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na plné zajištění všech lidských práv a základních svobod vyplývajících z Charty Organizace spojených národů, Všeobecné deklarace lidských práv a dalších mezinárodních nástrojů na ochranu lidských práv bez jakékoliv diskriminace při naplňování vlastních práv na základě původu, státní příslušnosti, rasy, barvy pleti, zeměpisného původu, pohlaví, jazyka, kultury, rodinného stavu, majetku, postižení, věku, politického či jiného názoru, víry, rodového, ekonomického, společenského nebo jiného postavení.
2. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo určit si a rozvíjet priority a strategie za účelem zajištění svého práva na rozvoj.
3. Státy přijímají příslušná opatření, aby odstranily podmínky způsobující nebo umožňující diskriminaci, včetně četných a průřezových forem diskriminace vůči rolníkům a ostatním osobám pracujícím ve venkovských oblastech.

ČLÁNEK IV.

PRÁVA ROLNIC A DALŠÍCH ŽEN PRACUJÍCÍCH VE VENKOVSKÝCH OBLASTECH

1. Státy přijímají příslušná opatření, aby odstranily všechny formy diskriminace vůči rolnicím a ostatním ženám pracujícím ve venkovských oblastech, aby posílily postavení žen a na základě principu rovnosti mezi ženami a muži zajistily, že budou plně a rovnoprávně požívat všechna lidská práva a základní svobody a budou mít možnost svobodně se účastnit a mít prospěch z ekonomického, sociálního a kulturního rozvoje venkova.
2. Státy zajistí, aby rolnice a ostatní ženy pracující ve venkovských oblastech plně a bez jakékoliv formy diskriminace požívaly všechna lidská práva a základní svobody vyplývající z této Deklarace a dalších mezinárodních nástrojů na ochranu lidských práv. Mezi tato práva patří:
 - a) právo účastnit se rovným a účinným způsobem formulování a provádění rozvojových plánů na všech úrovních,
 - b) právo mít rovný přístup k nejvyššímu dosažitelnému standardu fyzického a duševního zdraví, včetně

adekvátních zařízení zdravotní péče, informací, poradenství a služeb v oblasti rodinného plánování,

c) právo mít přímý prospěch z programů sociálního zabezpečení,

d) právo účastnit se různých druhů školení a vzdělávání, formálního či neformálního, včetně školení a vzdělávání souvisejícího s finanční gramotností, a právo mít prospěch ze všech doplňkových a komunitních služeb za účelem zvýšení technické odbornosti,

e) právo organizovat svépomocné skupiny, asociace a sdružení za účelem získání přímého přístupu k ekonomickým příležitostem prostřednictvím zaměstnání a samostatně výdělečné činnosti,

f) právo účastnit se všech komunitních aktivit,

g) právo mít rovný přístup k finančním službám, zemědělským úvěrům a půjčkám, marketingovým možnostem a odpovídající technologii,

h) právo mít rovný přístup k užívání a obhospodařování půdy a přírodních zdrojů a k rovnému nebo prioritnímu zacházení v rámci půdní a agrární reformy a programů znovu usídlování,

i) právo na důstojné zaměstnání, rovné odměňování, dávky sociální ochrany a přístup k výdělečné činnosti,

j) právo na život bez jakékoliv formy násilí.

ČLÁNEK V.

PRÁVO NA PŘÍRODNÍ ZDROJE A PRÁVO NA ROZVOJ

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají ve svých komunitách právo na přístup k přírodním zdrojům, které jsou nezbytné pro zajištění adekvátních životních podmínek, a jejich udržitelné užívání v souladu s článkem 28 této Deklarace. Mají také právo podílet se na správě těchto zdrojů.

2. Státy přijímají opatření k zajištění toho, aby jakékoliv čerpání zdrojů, které bude mít dopad na přírodní zdroje, jež rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají nebo využívají, bylo povoleno mimo jiné na základě následujícího:
 - a) řádně provedeného hodnocení sociálních a environmentálních dopadů,

b) konzultace v dobré víře v souladu s článkem I. (III.) této Deklarace,

c) postupů pro spravedlivé a poctivé sdílení zisků plynoucích z čerpání zdrojů, na nichž se vzájemně dohodli ti, kteří tyto přírodní zdroje využívají, s rolníky a jinými osobami pracujícími ve venkovských oblastech.

ČLÁNEK VI.

PRÁVO NA OSOBNÍ ŽIVOT, SVOBODU A OSOBNÍ BEZPEČÍ

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na život, fyzickou a duševní integritu, svobodu a osobní bezpečnost.
2. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech nemohou být svévolně zatýkáni, vězněni nebo mučeni, nesmí s nimi být zacházeno jakýmkoliv jiným krutým, nelidským, ponižujícím způsobem, nesmí být ani takovým způsobem trestáni. Nesmí být podrobováni otroctví či nevolnictví.

ČLÁNEK VII.

SVOBODA POHYBU

1. Rolníkům a jiným osobám pracujícím ve venkovských oblastech musí být všude na světě zaručeno právo rovnosti před zákonem.
2. Státy musí přijmout příslušná opatření k zajištění svobody pohybu rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech.
3. V případě potřeby musí státy přijmout příslušná opatření pro zajištění spolupráce v případech, kdy je třeba řešit přeshraniční vlastnické otázky, které mají dopad na rolníky a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech překračující mezinárodní hranice, a to v souladu s článkem 28 této Deklarace.

ČLÁNEK VIII.

SVOBODA MYŠLENÍ, NÁZORU A PROJEVU

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na svobodu myšlení, přesvědčení, svědomí, náboženského vyznání, názoru, vyjadřování a pokojného shromažďování. Mají právo vyjádřit svůj názor ústně, písemně, prostřednictvím tisku, uměleckou formou nebo prostřednictvím jakýchkoliv jiných médií dle vlastního výběru na místní, regionální, národní a mezinárodní úrovni.
2. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo účastnit se pokojných aktivit proti porušování lidských práv a základních svobod, a to individuálně či kolektivně, ve spojení s ostatními nebo v rámci komunity.
3. Požívání práv uvedených v tomto článku s sebou nese osobité povinnosti a zodpovědnosti. Může tudíž podléhat určitým omezením, která ale musí mít právní základ a musí být nezbytná
 - a) musí být ctěna a respektována práva a dobré jméno ostatních.
 - b) musí být ctěna a respektována národní bezpečnost, veřejný pořádek (ordre public) a veřejné zdraví a morálka.
4. Státy musí přijmout všechna potřebná opatření, aby příslušné orgány mohly zajistit ochranu všech, individuálně nebo vespojení s ostatními, proti jakémukoliv násilí, hrozbě, odplatě, diskriminaci de jure nebo de facto, nátlaku nebo jakékoliv svévolné aktivitě vyvíjené v návaznosti na legitimní uplatnění a ochranu práv popsanych v této Deklaraci.

ČLÁNEK IX.

SVOBODA SDRUŽOVÁNÍ

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo vytvářet odborové organizace, družstva nebo jakékoliv jiné organizace či asociace dle svého výběru za účelem ochrany vlastních zájmů a ve prospěch kolektivního vyjednávání a být jejich členy. Takovéto organizace musí být nezávislé a členství v nich musí být dobrovolné. Nikdo se nesmí do jejich práce vměšovat, vyvíjet na ně nátlak nebo je podrobovat represí.

2. Uplatňování těchto práv může být omezováno pouze a výhradně v nezbytných případech a na základě práva platného v demokratické společnosti, v zájmu zajištění národní bezpečnosti nebo veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku (ordre public), ochrany veřejného zdraví nebo morálky nebo v zájmu ochrany práv a svobod ostatních.
3. Státy musí přijmout odpovídající opatření na podporu vzniku organizací rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech, včetně odborových organizací, družstev nebo dalších organizací. Především musí zajistit odstranění překážek, které by neumožňovaly vytvoření, rozvoj a výkon zákonných aktivit, včetně legislativní a správní diskriminace vůči takovýmto organizacím a jejich členům. Těmto organizacím musí být poskytována podpora pro posílení jejich pozice při vyjednávání smluvních dohod, aby byly zajištěny spravedlivé a stabilní podmínky a ceny a bylo uplatňováno právo na důstojnost a slušný život.

ČLÁNEK X.

PRÁVO NA ÚČAST

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na aktivní a svobodnou účast, přímo nebo prostřednictvím svých zastupujících organizací, při přípravě a provádění politik, programů a projektů, které mohou mít dopad na jejich život, půdu nebo živobytí.
2. Státy podporují rolníky a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech v přímé účasti či účasti prostřednictvím zastupujících organizací na rozhodovacích procesech, které mohou ovlivnit jejich život, půdu a živobytí. V této souvislosti státy podporují vytváření a rozvoj silných a nezávislých organizací rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech, posilují jejich účast na přípravě a implementaci standardů týkajících se potravinové bezpečnosti, pracovních podmínek a životního prostředí, které na ně mohou mít přímý dopad.

ČLÁNEK XI.

PRÁVO NA INFORMACE

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo vyhledávat, dostávat, rozvíjet a sdílet informace, včetně informací o faktorech, které mohou ovlivnit produkci, zpracování, marketing a distribuci jejich produktů.

2. Státy přijímají odpovídající opatření, aby rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech měli přístup k relevantním, transparentním, včasným a adekvátním informacím v jazyce, formě a způsobem odpovídajícím jejich kulturním zvyklostem, aby bylo posíleno jejich postavení a zajištěna jejich efektivní účast na rozhodovacích procesech v záležitostech, které mohou mít dopad na jejich životy, půdu a živobytí.
3. Státy přijímají příslušná opatření, aby podpořily přístup rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech ke spravedlivému, nestrannému a vhodnému systému hodnocení a certifikace kvality jejich produktů na místní, národní a mezinárodní úrovni, zároveň podporují jejich účast na spoluvytváření těchto procesů.

ČLÁNEK XII.

PŘÍSTUP KE SPRÁVEDLNOSTI

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na účinný a nediskriminační přístup ke spravedlnosti, včetně přístupu ke spravedlivým postupům v oblasti řešení sporů a k účinným nápravným prostředkům v případě porušení lidských práv. Taková rozhodnutí musí být přijímána v souladu s jejich zvyklostmi, tradicemi, pravidly a právními systémy a v souladu s relevantními závazky v rámci mezinárodního práva v oblasti lidských práv.
2. Prostřednictvím nestranných a kompetentních soudních a správních orgánů státy zajistí nediskriminační přístup k dostupným a účinným prostředkům řešení sporů, a to v jazyce dotčených osob. Zajistí účinná a rychlá nápravná opatření, včetně práva na odvolání, odškodnění, náhradu, kompenzaci a reparaci.
3. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na právní pomoc. Státy zváží další doplňující opatření včetně právní pomoci, která by podpořila rolníky a ostatní lidi pracující ve venkovských oblastech, kteří by jinak neměli přístup ke správním a soudním službám.
4. Státy zohlední opatření na posílení relevantních národních institucí pro posílení a ochranu všech lidských práv, včetně práv popsanych v této Deklaraci.

5. Státy zajistí rolníkům a jiným osobám pracujícím ve venkovských oblastech účinné mechanismy pro prevenci a nápravu jakéhokoliv činu, jehož cílem nebo dopadem je porušování jejich lidských práv, uchvácení jejich půdy a přírodních zdrojů, odejmutí prostředků, jež zajišťují jejich životní minimum a integritu, nebo jakákoliv forma nuceného setrvávání na jednom místě nebo vysídlování.

ČLÁNEK XIII.

PRÁVO NA PRÁCI

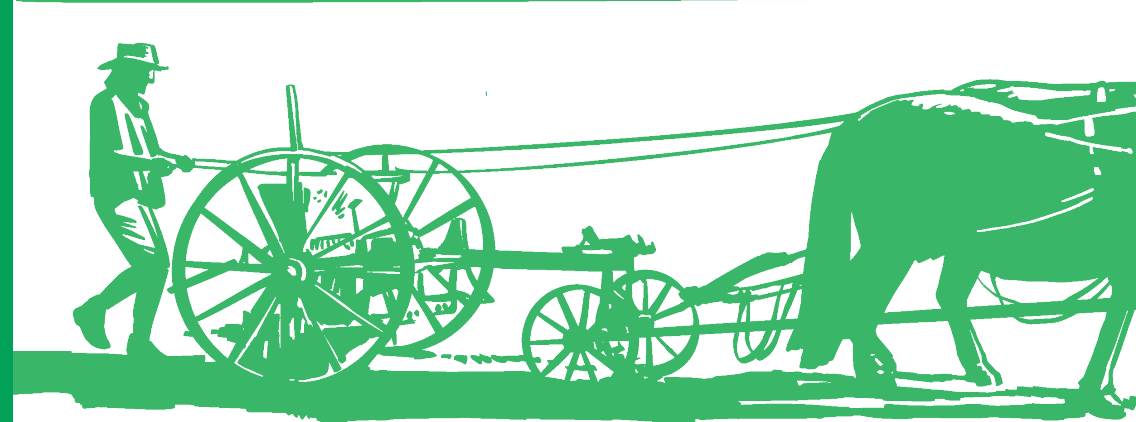
1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na práci, které zahrnuje právo svobodné volby způsobu zajištění vlastní obživy.
2. Děti rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech mají právo na ochranu před jakoukoliv prací, která pro ně může být nebezpečná, může narušit jejich vzdělávání nebo může být škodlivá pro jejich zdraví či jejich fyzický, duševní, duchovní, morální nebo sociální rozvoj.
3. Státy vytvoří vhodné prostředí a pracovní příležitosti pro rolníky a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech a jejich rodiny, za které dostávají odměnu zajišťující adekvátní životní standard.
4. Státy čelící vysoké úrovni chudoby ve venkovských oblastech přijímají v případě nedostatečných pracovních příležitostí v jiných odvětvích příslušná opatření s cílem vytvořit a posílit udržitelné potravinové systémy, které budou náročné na pracovní sílu a vytvoří nová důstojná pracovní místa.
5. S ohledem na specifické vlastnosti rolnického zemědělství a drobného rybolovu státy v těchto odvětvích monitorují dodržování pracovněprávních norem. Je-li to potřebné, přidělují odpovídající zdroje pro zajištění účinného fungování inspektorátů práce ve venkovských oblastech.
6. Od nikoho nelze vyžadovat, aby vykonával nucenou, nedobrovolnou nebo povinnou práci, aby podléhal riziku, že se stane obětí obchodování s lidmi, nebo aby byl podrobován jakékoliv současné formě otroctví. Státy přijmou na základě konzultace s rolníky a ostatními osobami pracujícími ve venkovských oblastech a jejich zastupujícími organizacemi příslušná opatření, která zabrání hospodářskému vykořisťování, dětské práci a jakékoliv formě novodobého otroctví,

mezi něž patří otrocká práce žen, mužů a dětí za účelem umoření dluhu a nucené práce rybářů, pracujících v oblasti rybolovu, lesnictví nebo sezónních pracovníků nebo pracovníků migrantů.

ČLÁNEK XIV.

PRÁVO NA BEZPEČNOST A OCHRANU ZDRAVÍ PŘI PRÁCI

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech, bez ohledu na to, jedná-li se o dočasné, sezónní nebo migrující pracovníky, mají právo pracovat v bezpečných a zdravých pracovních podmínkách, podílet se na provádění a kontrole opatření souvisejících s bezpečností a ochranou zdraví při práci, vybrat si své zástupce pro otázky bezpečnosti a zdraví a své zástupce ve výborech pro otázky zdraví a bezpečnosti. Mají právo na zavedení opatření pro prevenci, snížení a kontrolu nebezpečí a rizik, na adekvátní a vhodné ochranné oblečení a pomůcky, na adekvátní informace a školení v otázkách BOZP, na práci bez násilí a obtěžování, na možnost oznámit nebezpečné a nezdavé pracovní podmínky. Mají právo odejít od nebezpečí, které vzniklo během výkonu jejich práce, pokud se oprávněně domnívají, že by mohlo dojít k bezprostřednímu a závažnému ohrožení jejich bezpečnosti nebo zdraví, aniž by jim na pracovním místě hrozila odplata za uplatnění těchto práv.
2. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo nepoužívat nebezpečné látky nebo toxické chemikálie, včetně agrochemikálií nebo zemědělských či průmyslových znečišťujících látek, ani se jim nevystavovat.
3. Státy přijmou vhodná opatření, aby zajistily příznivé, bezpečné a zdravé pracovní podmínky pro rolníky a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech. Určí vhodný příslušný orgán a vytvoří mechanismy pro meziodvětvovou koordinaci provádění politik a národního práva a nařízení v oblasti BOZP v zemědělství, agroprůmyslu a rybolovu. Stanoví nápravná opatření a příslušné postihy a zřídí a podporují vhodné inspekční systémy pro oblast práce ve venkovských oblastech.
4. Státy přijmou všechna potřebná opatření v souvislosti s následujícími aspekty:
 - a) Prevence zdravotních a bezpečnostních rizik spojených s užitím technologií, chemických a zemědělských postupů, včetně jejich zákazu či omezení.

b) Vhodný národní systém nebo jakýkoliv jiný systém schválený příslušným orgánem, který stanoví specifická kritéria pro dovoz, klasifikaci, balení, distribuci, označení a užívání chemických látek používaných v zemědělství, případně stanoví kritéria pro jejich zákaz a omezení.

c) Ti, kteří vyrábějí, dovážejí, poskytují, prodávají, převážejí, skladují nebo likvidují chemické látky používané v zemědělství, tak musí činit v souladu s národními nebo jinými uznávanými bezpečnostními a zdravotními standardy. Zároveň poskytují uživatelům vhodné a odpovídající informace v oficiálním jazyce či jazycích dané země. Na základě žádosti poskytnou tyto informace i příslušným orgánům.

d) Musí existovat vyhovující systém pro bezpečný sběr, recyklaci a odstranění chemického odpadu, zastaralých chemických látek a prázdných nádob od chemických látek, aby nebyly použity za jiným účelem a tím se eliminovala nebo minimalizovala bezpečnostní, zdravotní a environmentální rizika.

e) Rozvoj a provádění programů vzdělávání a veřejné osvěty v oblasti zdravotních a environmentálních dopadů používání chemických látek ve venkovských oblastech a programů zaměřených na alternativní použitelné látky.

ČLÁNEK XV.

PRÁVO NA POTRAVINY A POTRAVINOVOU SUVERENITU

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na odpovídající potraviny a základní právo na život bez hladu. To zahrnuje právo produkovat potraviny a právo na odpovídající výživu, která zaručuje možnost nejvyššího stupně fyzického, emocionálního a intelektuálního rozvoje.
2. Státy zajistí rolníkům a jiným osobám pracujícím ve venkovských oblastech stálý fyzický a ekonomický přístup k dostatečnému množství odpovídajících potravin, které byly vyprodukovány udržitelným a spravedlivým způsobem v souladu s jejich kulturou a při zachování přístupu k potravinám pro budoucí generace a způsobem, který jim zaručuje fyzicky a duševně naplňující a důstojný život odpovídající jejich potřebám na individuální i kolektivní úrovni.

3. Státy přijmou odpovídající opatření pro boj s podvýživou u dětí žijících na venkově, včetně opatření v rámci primární zdravotní péče, mj. za pomoci lehce dostupných technologií, prostřednictvím odpovídajících výživných potravin a zajištěním odpovídající výživy pro těhotné a kojící ženy.

Státy zajistí, aby všechny společenské segmenty, především rodiče a děti, byly informovány, měly přístup ke vzdělání v oblasti výživy a byly podporovány při využívání základních znalostí z oblasti dětské výživy a výhod kojení.

4. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo zvolit si vlastní potravinový a zemědělský systém. Toto právo je mnohými státy a regiony vnímáno jako právo na potravinovou suverenitu. To zahrnuje právo účastnit se rozhodovacích procesů v rámci zemědělské a potravinové politiky a právo na zdravé a odpovídající potraviny, které byly vyprodukovány ekologicky nezávadnými a udržitelnými metodami v souladu s jejich kulturou.
5. Státy vypracují ve spolupráci s rolníky a jinými osobami pracujícími ve venkovských oblastech znění veřejných politik na místní, národní, regionální a mezinárodní úrovni ve snaze vylepšit a ochránit právo na odpovídající potraviny, potravinovou bezpečnost, potravinovou suverenitu a udržitelné a spravedlivé potravinové systémy, které budou posilovat a chránit práva vyplývající z této Deklarace. Státy zřídí mechanismy zajišťující koherenci zemědělské, hospodářské, sociální, kulturní a rozvojové politiky v souladu s právy obsaženými v této Deklaraci.

ČLÁNEK XVI. PRÁVO NA DŮSTOJNÝ PŘÍJEM A ŽIVOBYTÍ A VÝROBNÍ PROSTŘEDKY

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na odpovídající životní standard pro sebe a své rodiny a na zprostředkovaný přístup k výrobním prostředkům, které jsou k tomu nezbytné, včetně výrobních nástrojů, technické pomoci, úvěrů, pojištění a dalších finančních služeb. Také mají právo svobodně individuálně či kolektivně, ve spolupráci s ostatními nebo v rámci komunity vykonávat práci v oblasti tradičních zemědělských praktik, rybolovu, chovu hospodářských zvířat, lesnictví a v oblasti rozvoje komunitních tržních a obchodních systémů.
2. Státy přijmou odpovídající opatření, která rolníkům a jiným osobám pracujícím ve venkovských oblastech umožní přístup k dopravním prostředkům a vybavení umožňujícímu zpracování, sušení a skladování, jež jsou nezbytné pro prodej jejich výrobků na místních, národních a regionálních trzích za ceny zaručující dostatečný příjem a živobytí.
3. Státy přijmou příslušná opatření za účelem posílení a podpory místních, národních a regionálních trhů způsobem, který umožní a zajistí rolníkům a jiným osobám pracujícím ve venkovských oblastech plný a spravedlivý přístup a účast na těchto trzích, aby mohli prodávat své produkty za ceny, které jim a jejich rodinám zajistí odpovídající životní standard.
4. Státy přijmou příslušná opatření za účelem zajištění rozvoje venkova. Přijmou zemědělské, environmentální, obchodní a investiční politiky a programy, které budou účinně chránit a posilovat místní možnosti zajištění obživy a podpoří přechod k udržitelným způsobům zemědělské produkce. Vždy, když to bude možné, státy stimulují udržitelnou produkci, včetně agroekologické a ekologické produkce, a podporují model přímého prodeje od farmáře ke spotřebiteli.
5. Státy podporují příslušná opatření za účelem posílení odolnosti rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech vůči přírodním katastrofám a dalším závažným narušením, jakými mohou být tržní výpadky.
6. Státy přijmou příslušná opatření s cílem zajistit přiměřenou mzdu a spravedlivé odměňování za práci stejné hodnoty, a to bez jakýchkoliv rozdílů.

ČLÁNEK XVII. PRÁVO NA PŮDU

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají individuální či kolektivní právo na půdu podle článku 28 této Deklarace, včetně práva na přístup, udržitelné užívání a obhospodařování půdy, vodních zdrojů, pobřežních moří, rybolovných oblastí, pastvin a lesů za účelem zajištění odpovídajícího životního standardu, místa pro život v bezpečí, míru a důstojnosti a za účelem dalšího rozvoje kultury.
2. Státy přijmou odpovídající opatření, aby odstranily všechny formy diskriminace související s právem na půdu, včetně diskriminace vyplývající z rodinného stavu, nedostatku právní kapacity nebo nedostatečného přístupu k ekonomickým zdrojům.
3. Státy přijmou odpovídající opatření s cílem zajistit právní uznání práva na držbu půdy, včetně zvykových práv na držbu půdy, která zatím nejsou právně chráněna, uznávající existenci rozdílných modelů a systémů. Státy chrání legitimní držbu a zabraňují tomu, aby rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech byli svévolně a nezákonně vyháňeni nebo aby docházelo k jakémukoliv porušování či zániku jejich práv. Státy uznávají a chrání přírodní statky a s tím související systémy kolektivního užívání a správy.
4. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na ochranu před svévolným a nezákonným vysídlením ze své půdy či obvyklého místa bydliště, nesmí jim být upřen přístup k jiným zdrojům, které využívají v rámci svých aktivit a které jsou nezbytné pro zajištění odpovídajících životních podmínek. Státy začlení ochranu proti vysídlení do své národní legislativy v souladu s mezinárodním právem v oblasti lidských práv a humanitárního práva. Státy zakazují svévolné a nezákonné vystěhovávání, ničení zemědělských oblastí a konfiskaci nebo vyvlastňování půdy nebo jiných přírodních zdrojů, i když by se jednalo o trestní opatření nebo válečné metody.
5. Rolníci a ostatní pracující ve venkovských oblastech, kteří svévolným nebo nezákonným způsobem přišli o půdu, mají právo se individuálně, kolektivně, společně s ostatními nebo jako komunita vrátit na území, kterého byli svévolně nebo nezákonně zbaveni, včetně případů přírodních katastrof či válečných konfliktů. Mají právo na opětovné zpřístupnění

přírodních zdrojů, které využívají v rámci svých aktivit a které jsou nezbytné pro zajištění odpovídajících životních podmínek, a to ihned, jakmile to bude možné. V případě, že jejich návrat nebude možný, mají právo na poctivou, spravedlivou a zákonnou kompenzaci.

6. Je-li to vhodné, státy přijmou vhodná opatření pro provedení agrární reformy za účelem zajištění řádného a spravedlivého přístupu k půdě a ostatním přírodním zdrojům, které jsou nezbytné, aby rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mohli žít v odpovídajících životních podmínkách. Státy přijmou opatření, aby zabránily přílišné koncentraci a kontrole půdy s ohledem na její sociální funkci. Rolníci, mladí lidé, drobní rybáři a ostatní pracující ve venkovských oblastech by měli mít prioritu při přidělování veřejné půdy, rybolovných zdrojů a lesů.
7. Státy přijmou opatření pro zajištění zachování a udržitelného užívání půdy a ostatních přírodních zdrojů využívaných v produkci, včetně agroekologie. Zajistí podmínky pro regeneraci biologických a dalších přírodních kapacit a cyklů.

ČLÁNEK XVIII.

PRÁVO NA BEZPEČNÉ, ČISTÉ A ZDRAVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na zachování a ochranu životního prostředí a produkční kapacity jejich půdy a dalších zdrojů, které užívají a spravují.
2. Státy přijmou odpovídající opatření, aby rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mohli bez jakékoliv diskriminace žít v bezpečném, čistém a zdravém životním prostředí.
3. Státy plní své příslušné mezinárodní závazky v oblasti boje s klimatickými změnami. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo podílet se na vytváření a provádění národních a místních politik souvisejících s přizpůsobením se klimatickým změnám a jejich zmírněním, a to i prostřednictvím tradičních postupů a znalostí.
4. Státy přijmou účinná opatření, aby zajistily, že žádné nebezpečné materiály, látky nebo odpady nebudou nijak ukládány nebo odstraňovány na půdě rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech. V případě ohrožení jejich práv

způsobeného přeshraničními environmentálními škodami státy při hledání řešení spolupracují.

5. Státy chrání rolníky a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech před zneužíváním ze strany nestátních aktérů i prostřednictvím prosazování environmentálních zákonů, které přímo či nepřímo přispívají k ochraně práv rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech.

ČLÁNEK XIX.

PRÁVO NA OSIVO

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na osivo v souladu s článkem 28 této Deklarace, včetně:
 - a) práva na ochranu tradičních znalostí týkajících se genetických zdrojů rostlin pro potraviny a zemědělství,
 - b) práva spravedlivě se podílet na sdílení výhod plynoucích z využívání rostlinných genetických zdrojů pro potraviny a zemědělství,
 - c) práva účastnit se rozhodování o záležitostech týkajících se zachování a udržitelného využívání rostlinných genetických zdrojů pro potraviny a zemědělství,
 - d) práva uchovávat, používat, vyměňovat a prodávat své farmářské osivo nebo rozmnožovací materiál.
2. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo udržovat, kontrolovat, chránit a rozvíjet vlastní osivo a tradiční znalosti.
3. Státy přijmou opatření k respektování, ochraně a plnění práva na osivo rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech.
4. Státy zajistí, aby bylo rolníkům k dispozici osivo v dostatečné kvalitě a množství v nejvhodnější době pro výsadbu a za dostupnou cenu.
5. Státy uznají práva rolníků spoléhat se buď na své vlastní osivo nebo na jiné místně dostupné osivo podle jejich výběru a rozhodovat o plodinách a druzích, které chtějí pěstovat.

6. Státy přijmou vhodná opatření na podporu osivových systémů rolníků a k propagování využívání osiva rolníků a agrobiodiverzity.
7. Státy přijmou vhodná opatření k zajištění toho, aby zemědělský výzkum a vývoj integroval potřeby rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech, a k zajištění jejich aktivní účasti na definování priorit a provádění výzkumu a vývoje s přihlédnutím k jejich zkušenostem, a ke zvýšení investic do výzkumu a vývoje tzv. „osiřelých“ plodin a osiv („orphan crops and seeds“), které odpovídají potřebám rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech.
8. Státy zajistí, aby politiky pro osiva, zákony o ochraně odrůd rostlin a další zákony o duševním vlastnictví, systémy certifikace a zákony o uvádění osiva do oběhu respektovaly a zohledňovaly práva, potřeby a realitu rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech.

ČLÁNEK XX.

PRÁVO NA BIOLOGICKOU ROZMANITOST

1. Státy přijmou v souladu se svými příslušnými mezinárodními závazky vhodná opatření, aby zabránily degradaci biodiverzity a zajistily zachování a udržitelné využívání biologické rozmanitosti s cílem podporovat a chránit plné užívání práv rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech.
2. Státy přijmou vhodná opatření na podporu a ochranu tradičních znalostí, inovací a praktik rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech, včetně tradičních agrárních, pasteveckých, lesnických, rybářských, dobytčářských a agroekologických systémů souvisejících s ochranou a udržitelným způsobem využívání biologické rozmanitosti.
3. Státy zabrání rizikům porušování práv rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech v důsledku vývoje, manipulace, přepravy, používání, transferu nebo uvolnění jakýchkoli živých modifikovaných organismů.

ČLÁNEK XXI.

PRÁVO NA VODU A HYGIENU

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na bezpečnou a čistou pitnou vodu a na hygienu, které je nezbytné pro plné užívání života a veškerých lidských práv a lidské důstojnosti. K tomuto právu patří systé-

my zásobování vodou a hygienická zařízení, která jsou kvalitní, dostupná, fyzicky přístupná, nediskriminační a přijatelná z kulturního a genderového hlediska.

2. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na vodu pro osobní a domácí použití, zemědělství, rybolov a chov hospodářských zvířat a na zajištění dalších obživ souvisejících s vodou, zajišťování ochrany, obnovy a udržitelného využívání vody. Mají právo na spravedlivý přístup k vodě a vodohospodářským systémům a na to, aby nebyli vystaveni svévolnému odpojování nebo z nečištění vodních zdrojů.
3. Státy budou nediskriminačně respektovat, chránit a zajišťovat přístup k vodě, a to i v obvyklých a komunitních vodohospodářských systémech, a přijmou opatření k zajištění cenově dostupné vody pro osobní, domácí a produktivní účely a lepší hygienu, zejména pro venkovské ženy a dívky a osoby patřící ke znevýhodněným nebo marginalizovaným skupinám, jako jsou kočovní pastevci, pracovníci na plantážích, všichni migranti bez ohledu na jejich migrační status a osoby žijící v nelegálních nebo neformálních osadách. Státy budou podporovat vhodné a dostupné technologie, včetně zavlažovacích technologií a technologií pro opětovné použití vyčištěných odpadních vod a pro zachycování a uchovávání vody.
4. Státy budou chránit a obnovovat ekosystémy spojené s vodou, včetně hor, lesů, mokřadů, řek, vodonosných vrstev a jezer, před nadměrným používáním a kontaminací škodlivými látkami, zejména průmyslovými odpadními a koncentrovanými minerály a chemikáliemi, které vedou k pomalé i rychlé otravě.
5. Státy zabrání třetím stranám v narušování výkonu práva rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech na vodu. Státy upřednostní vodu pro lidské potřeby před jinými způsoby využití a podpoří její zachování, obnovu a udržitelné využívání.

ČLÁNEK XXII.

PRÁVO NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na sociální zabezpečení, včetně sociálního pojištění.
2. Státy přijmou podle svých vnitrostátních podmínek odpovídající opatření na podporu toho, aby všichni migrující pracovníci ve venkovských oblastech mohli požívat právo na sociální zabezpečení.
3. Státy uznají práva rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech na sociální zabezpečení, včetně sociálního pojištění, a v souladu s vnitrostátními podmínkami by měly zřídit nebo udržovat své minimální úrovně sociální ochrany zahrnující základní záruky sociálního zabezpečení. Tyto záruky by měly zajistit minimálně to, že během životního cyklu mají všichni potřební přístup k základní zdravotní péči a k zajištění základního příjmu, což společně zajišťuje efektivní přístup ke zboží a službám definovaným podle potřeby na národní úrovni.
4. Základní záruky sociálního zabezpečení by měly být stanoveny zákonem. Měly by být rovněž stanoveny nestranné, transparentní, účinné, přístupné a dostupné postupy pro podávání stížností a odvolání. Měly by být zavedeny systémy pro lepší dodržování vnitrostátních právních rámců.

ČLÁNEK XXIII.

PRÁVO NA TĚLESNÉ A DUŠEVNÍ ZDRAVÍ

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo požívat nejvyšší dosažitelný standard fyzického a duševního zdraví. Rovněž mají právo na přístup ke všem sociálním a zdravotním službám bez jakékoli diskriminace.
2. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo používat a chránit svá tradiční léčiva a udržovat své způsoby léčení, včetně přístupu ke svým rostlinám, zvířatům a minerálům pro léčebné použití a jejich ochrany.
3. Státy zaručí nediskriminační přístup ke zdravotnickým zařízením, zboží a službám ve venkovských oblastech, zejména pro skupiny ve zranitelných situacích, přístup k základním lékům, imunizaci proti závažným infekčním chorobám, reprodukční zdraví, informace týkající se hlavních zdravotních problémů postihujících komunitu, včetně metod jejich pre-

vence a kontroly, péči o zdraví matky a dítěte, jakož i školení zdravotnického personálu, včetně vzdělávání v oblasti zdraví a lidských práv.

ČLÁNEK XXIV.

PRÁVO NA ADEKVÁTNÍ BYDLENÍ

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na odpovídající bydlení. Mají právo mít bezpečný domov a komunitu, kde mohou žít v míru a důstojně, a právo na nediskriminaci v této souvislosti.
2. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na ochranu před nuceným vystěhováním z domova, obtěžováním a jinými hrozbami.
3. Státy nesmějí svévolně ani protiprávně, dočasně ani trvale, vystěhovat rolníky nebo jiné osoby pracující ve venkovských oblastech proti jejich vůli z domovů nebo pozemků, které obývají, aniž by jim poskytly vhodné formy právní nebo jiné ochrany nebo umožnily přístup k nim. Pokud je vystěhování nevyhnutelné, musí stát poskytnout nebo zajistit spravedlivou kompenzaci za jakékoli materiální nebo jiné ztráty.

ČLÁNEK XXV.

PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ A ŠKOLENÍ

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo na odpovídající školení vhodné pro konkrétní agroekologické, sociokulturní a ekonomické prostředí, ve kterém se nacházejí. K problémům, na které by se měly vztahovat školicí programy, by mělo patřit mimo jiné zlepšení produktivity, marketingu a schopnosti vypořádat se se škůdci, patogeny, systémovými šoky, účinky chemických látek, změnami klimatu a událostmi souvisejícími s počasím.
2. Všechny děti rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech mají právo na vzdělání v souladu s jejich kulturou a se všemi právy obsaženými v lidskoprávních nástrojích.
3. Státy podporují spravedlivá a participativní partnerství mezi farmáři a vědci, jako jsou zemědělské polní školy, participativní kliniky pro šlechtění rostlin a zdraví rostlin a zvířat, aby bylo možné vhodněji reagovat na bezprostřední a objevující se výzvy, kterým rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech čelí.

4. Státy investují do poskytování školení, informací o trhu a poradenských služeb na úrovni farem.

ČLÁNEK XXVI.

KULTURNÍ PRÁVA A TRADIČNÍ ZNALOSTI

1. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo žít podle své vlastní kultury a svobodně usilovat o svůj kulturní rozvoj bez vměšování nebo jakékoli formy diskriminace. Rovněž mají právo udržovat, vyjadřovat, kontrolovat, chránit a rozvíjet své tradiční a místní znalosti, jako jsou způsoby života, způsoby výroby, technologie nebo zvyky a tradice.

Nikdo se nemůže dovolávat kulturních práv, aby porušil lidská práva zaručená mezinárodním právem nebo omezil jejich rozsah.

2. Rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech mají právo individuálně nebo kolektivně, ve spolupráci s ostatními nebo jako společenství vyjadřovat své místní zvyky, jazyky, kulturu, náboženství, literaturu a umění v souladu s mezinárodními standardy lidských práv.
3. Státy budou respektovat práva rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech týkající se jejich tradičních znalostí a přijímat opatření k uznání a ochraně těchto práv a eliminovat diskriminaci tradičních znalostí, postupů a technologií rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech.

ČLÁNEK XXVII.

ZODPOVĚDNOST ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ A DALŠÍCH MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ

1. Specializované agentury, fondy a programy systému OSN a další mezivládní organizace, včetně mezinárodních a regionálních finančních organizací, budou přispívat k plné realizaci této Deklarace, zejména prostřednictvím mobilizace mimo jiné rozvojové pomoci a spolupráce. Je třeba zvážit způsoby a prostředky k zajištění zapojení rolníků a jiných osob pracujících ve venkovských oblastech do řešení otázek, které se jich dotýkají.

2. Organizace spojených národů a její specializované agentury, fondy a programy a další mezivládní organizace, včetně mezinárodních a regionálních finančních organizací, budou podporovat respektování a plné uplatňování této Deklarace a následnou kontrolu její účinnosti.

ČLÁNEK XXVIII.

OBECNÉ POVINNOSTI

1. Žádné ustanovení v této Deklaraci nelze vykládat tak, že by omezovalo, narušovalo nebo rušilo práva, která v současné době mají nebo mohou v budoucnu nabýt rolníci a jiné osoby pracující ve venkovských oblastech a původní obyvatelé.
2. Při uplatňování práv uvedených v této Deklaraci budou respektována lidská práva a základní svobody všech, bez jakékoli diskriminace. Výkon práv stanovených v této Deklaraci podléhá pouze omezením stanoveným zákonem, která jsou v souladu s mezinárodními závazky v oblasti lidských práv. Jakákoli taková omezení musí být nediskriminační a nezbytná pouze za účelem zajištění řádného uznání a respektování práv a svobod druhých a splnění spravedlivých a nejzávažnějších požadavků demokratické společnosti.

8

Co znamená potravinová suverenita a agro- ekologie pro české osobnosti?

TOMÁŠ UHNÁK

CO ZNAMENÁ POTRAVINOVÁ SUVERENITA A AGROEKOLOGIE PRO JANA VALEŠKU, ZAKLADATELE SOLI- DÁRNÍHO PARTNER- STVÍ KOMUNITOU PODPOROVANÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ?

Potravinová suverenita pro mě znamená rozšíření obzoru ve vnímání toho, co znamená měnit zemědělství nebo ho upravovat směrem k udržitelnosti. Potravinová suverenita pro mě znamená roztažení opony o další velký kousek dál. Protože v ČR v posledních letech znamená směřování zemědělství k udržitelnosti výhradně technická opatření proměny agrotechniky a zpracování potravin. To je naše představa ekologizace zemědělství. Potravinová suverenita představuje rozšíření tohoto pohledu o další aspekty, ekonomické či společenské. Dosaďadní čistě agrotechnický a agronomický přístup nemůže stačit. Potravinová suverenita je koncept, který cestě k proměně zemědělství dává rámec (je poměrně přesně definována), a přesto nabízí široké přesahy. Obsahuje v sobě hodnoty, které nás

přesahují, kterých nemůžeme dosáhnout, přesto má smysl o ně usilovat.

Jaké jsou aspekty potravinové suverenity?

Vidím to na dvou úrovních, jeden je individuální/osobní, na úrovni jednoho člověka, jednoho zemědělce. Tedy, že svoje hospodaření či své fungování ve světě poměřuji těmito přesahovými hodnotami (právo na rozhodování o svém potravinovém systému, agroekologie, lidská důstojnost, spolupráce) a upravuji své jednání tak, aby s nimi bylo v souladu, jak mi to jenom umožňuje společenský systém, v kterém žiji.

Druhý aspekt potravinové suverenity je pronikání těchto hodnot sdružených pod konceptem PS do onoho společenského systému, tedy, mohli bychom říci, utváření nové společenské smlouvy. Potravinová suverenita přináší nový diskurz a nové paradigma ve vnímání toho, co znamená zemědělská politika a kam může sahat. Zemědělská politika se v ČR omezuje na to, kolik máme vyrobit tun kuřecího, vepřového, hovězího, brambor, atd. tak, abychom byli konkurenceschopní v okolní Evropě a dováželi a vyváželi tolik a tolik tun v rámci zahraničního obchodu, kolik je profitabilita zemědělského sektoru.

To, že ten systém zahrnuje jednotlivé lidi, dělníky v zemědělství, že ten systém znamená rodiny, které se zemědělstvím živí, a že obsahuje také životní prostředí a obsahuje také lidi, kteří to všechno jedí, a že všichni tito lidé mají nějaká práva a potřeby, to naše zemědělská politika vůbec neřeší. Jde o čísla, data, tabulky... Nicméně pro potravinovou suverenitu je důležité stejně tak to, co se vyprodukuje, vychová, vyrostе, jako to, JAK se to vyprodukuje a jak to ovlivní svět kolem a jakou roli v tom hrají právě ti lidé, kteří jsou toho součástí, zda se mohou podílet na tom, jak ten celek funguje, či naopak zda jsou pouhými kolečky ve stroji, jako je tomu bohužel dnes.

Dnes se u nás potravinová suverenita aplikuje zejména v té osobní rovině. Existují jednotlivé projekty, které jdou hodně do hloubky a aplikují ten koncept velmi silně, ale bohužel chybí jim ta systémová rovina a vůle k její proměně. A je to jasné, člověk jede v tom svém malém a nemá už často

energii a kapacity na to, aby se díval výš. A ti, kteří naopak nahoře jsou, zase dolů nevidí a aplikují status quo (tuny, zisky...). A tady je třetí aspekt potravinové suverenity, a to je provazování těch, kteří jsou dole, produkují, jedí, zpracovávají, s těmi, kteří rozhodují, tak, aby společně tvořili život podporující potravinový systém, propojuje je společným diskurzem a tématem.

Co pro tebe znamená agroekologie a jaké jsou aspekty agroekologie?

Mně se to spojuje, agroekologie je podmožina potravinové suverenity anebo naopak. Agroekologie znamená soubor postupů péče o půdu a krajinu, nicméně stejně jako potravinová suverenita tyto postupy vnímá a propojuje s širokými tématy, jako je spolupráce, spravedlivá odměna, zapojování všech aktérů, apod. Tedy představuje skutečné postupy šetrného hospodaření, ale současně zahrnuje všechny aspekty konceptu potravinové suverenity. Agroekologie pro mne znamená, že nehospodaříme agroekologicky nebo nepodporujeme agroekologické zemědělství jen proto, abychom utvářeli krásnou krajinu, živou půdu a produkovali/jedli dostupné zdravé jídlo, ale děláme to proto, že jsme přesvědčeni, že pokud se hodnoty, které jsou v agroekologii obsaženy, stanou praxí, může a bude to mít koncepční dopad na transformaci celé společnosti. V tomhle ohledu se potravinová suverenita a agroekologie hodně prolínají.

Jan Valeška působí jako ředitel ve společnosti Asociace místních potravinových iniciativ, o. p. s., jako vedoucí organizace PRO-BIO LIGA, v České technologické platformě pro ekologické zemědělství, Nadaci pro půdu a Kuchyňce z. s. Je spoluzakladatel pražského spolkového obchodu Obživa prostřednictvím kterého členové získávají přístup k lokálním potravinám v bio kvalitě. Zasloužil se o zavedení komunitou podporovaného zemědělství v české republice - solidárního modelu partnerství mezi spotřebiteli a ekologickými zemědělství a sdílení rizik. Dlouhodobě se věnuje rozvoji místních potravinových systémů založených na ekologickém zemědělství a potravinové suverenitě.

CO ZNAMENÁ POTRAVINOVÁ SUVERENITA A AGROEKOLOGIE PRO FARMÁŘE JANU A MARTINA ROSENBAUMOVÍ

JANA ROSENBAUMOVÁ

Potravinová suverenita je mít možnost a právo dostat se ke kvalitním, lokálním potravinám, které budou vznikat v souladu s ekologickými, udržitelnými a pro dané místo vhodnými principy hospodaření, s maximálním respektem k životnímu prostředí, půdě, zvířatům a rostlinám, ve férovém tržním prostředí a bez diskriminace jednotlivých skupin obyvatel (z důvodu národnosti či etnické skupiny, víry, pohlaví, generace, sociální vrstvy), které se výroby, distribuce a spotřeby potravin budou účastnit. Tomuto právu budou uzpůsobeny místní, národní i mezinárodní politiky, budou s ním v souladu.

Potravinová suverenita se dá zkoumat z různých hledisek a dotýká se témat, jako jsou lokálnost, potravinová soběstačnost daného místa, distribuce – délka dodavatelských řetězců, uhlíková stopa při dovozu, diskriminace jednotlivých skupin – ženy x muži, sociální skupiny, generační rozdíly, cenotvorba - co je férová cena?, solidarita, udržitelné hospodaření, agroekologie – vznik potravin, ochrana životního prostředí, politika - místní, evropská, světová – co je prioritou? Spotřeba potravin – kvali-

ta, zdravotní nezávadnost, stravovací návyky, vztahy mezi producenty a spotřebiteli - vím, co jím, veřejné statky a přístup k nim - půda, voda, vzduch, osivo, a jistě dalšího.

Agroekologie je definována jako nauka o vzájemných vztazích mezi rostlinami a jejich vnějším prostředím. Já ji vnímám z pohledu farmářky jako obhospodařování zemědělské půdy v souladu s přírodními zákony a s respektem k nim a moudrosti přírody, kde zemědělsky obhospodařovaná oblast je vnímána jako celek s uzavřeným koloběhem vody a živin. Tento celek má být, aby dobře fungoval, v rovnováze. Při vychýlení z rovnováhy je nutné při uzdravování ho jako celek brát, nezaměřit se jen na jeho některé části. Úkolem zemědělce je tuto rovnováhu hledat a snažit se o její stálé nastolování, pokud dojde k vychýlení. Jen harmonická, zdravá a vyvážená krajina může přinést kvalitní zdravé jídlo a zajistit naše přežití na této planetě.

MARTIN ROSENBAUM

Potravinová suverenita je vyjádření potřeby ukotvení se v nějakém území. Aby mohl člověk někde dlouhodobě žít a být tam spokojený, tak musí využívat místní zdroje. Potravinová suverenita je vyjádření toho, že bychom měli používat ty zdroje, které máme pod sebou a které máme přímo k dispozici, a využívat je tak, aby i naše děti v tom mohly pokračovat. Tím, že budeme využívat to, co je kolem nás, minimalizujeme škodlivé externality. Nejde jen o to, že potřebujeme mít co jíst, ale potřebujeme i nějakou smysluplnou činnost. A výroba potravin a využívání místních zdrojů, rukodělná činnost je přirozený způsob, jak uspokojit tuto potřebu. Potravinová suverenita je nástroj, jak využívat místní zdroje, které máme k dispozici. A o to bychom měli usilovat všichni, protože to je způsob, jak na této planetě fungovat dál a přežít.

Pro mne je **agroekologické** pojetí zemědělství takové, které respektuje komplexnost systému a jeho biologickou podstatu tím, že s ním pracuje v souladu. Kultivuje a pečuje o biologickou, sociální a kulturní složku systému při zachování produkce potravin. Agroekologie směřuje ke komplexnosti, ne k redukci.

Jana a Martin Rosenbaumovi jsou farmáři hospodařící na Frýdlantsku v Jindřichovicích pod Smrkem podle agroekologických principů, to znamená, že integrují aspekty ekologické, ale i sociální udržitelnosti. Jejich specialitou je využívání koní, protože jim umožňují snižovat závislost na fosilních palivech, dodávají organickou hmotu a oproti traktorům jsou mnohem šetrnější k půdě. Jsou spoluzakladateli a provozovateli inkubační farmy Konipas, která slouží ke vzdělávání mladých a začínajících ekologických farmářů. Fungují v rámci komunitou podporovaného zemědělství.

In this publication, we present for the first time in full Czech translation five important declarations created by the international food sovereignty and community supported agriculture movement, La Via Campesina and URGENCI, representing small scale farmers, fishermen, herders, indigenous peoples, consumer groups, women's groups around the world. Included are Nyéléni Declarations of 2007 and 2011, Declaration of the International Forum for Agroecology, Declaration of Community Supported Agriculture and United Nations Declaration on the Rights of Peasants. The declarations are interspersed with testimonies from four leaders and farmers who explain their attitude and understanding of food sovereignty and agroecology – two overarching values and conceptual frameworks with a social and material impact. Each of the declaration forms a historical milestone and together they form an ever-evolving paradigm based on peasant feminism. All five declarations represent a living process that uses participatory and inclusive methods to formulate collective position and role, delimit to dominant industrial agriculture and the food system. However, the main goal of the declarations is to suggest a pathway to socially and environmentally sustainable and resilient models of agriculture and food systems with women and peasant feminism in the centre. Although the declarations mainly consider the position of small food producers in the countries of the global South, they are also completely relevant for the global North. At the fundamental level, the position of small farmers is the same, with similar or identical forms of marginalization such as tailor-made support for large agribusinesses (about 80% of subsidies go to 20% of EU entities), the problem of market access (undeveloped short distribution infrastructure), low purchase prices, problem with access to land and land grabbing by foreign investors and much more, including the lack of care for their mental and physical health. We hope that this publication will contribute to spreading the emancipatory paradigm of food sovereignty into the Czech agriculture and food systems environment.

ODPOVĚDNÝ EDITOR	Tomáš Uhnák
JAZYKOVÁ REDAKTORKA	Jana Krajčířiková
GRAFICKÁ ÚPRAVA	Alina Matějová
ILUSTRACE	Alexey Klyuykov
OBÁLKA, GRAFICKÁ ÚPRAVA A SAZBA PÍSMO	Fk Grotesk Bold, Fk Grotesk Italic, FK Grotesk Regular, Univers LT Pro
TISK A KNIHAŘSKÉ ZPRACOVÁNÍ	loxpriint, Letohradská 711/10, Praha 7
VYDALA	Rosa-Luxemburg-Stiftung e.V., zastoupení v České republice V roce 2020.
ISBN	978-80-907997-6-9
KONTAKT	www.rosalux.org

2020